

SIRP JA VASAR

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, EN KIRJANIKE LIIDU,
EN KUNSTNIKE LIIDU JA EN HELILOOJATE LIIDU HAALEKANDJA

Nr. 41 (668)

Reedel, 12. oktoobril 1956. a.

XV aastakäik

Kuidas antakse teaduslikke kraade

Keskajakirjanduses on viimasel ajal korduvalt kirjutatud selle üle, et oleks vaja tõsiselt muuta teadusliku kaadri ettevalmistamist aspirantuuri ja doktorantuuri kaudu. Praegu kehtiv kord ei vasta täiel määral rahvamajanduse ja kultuuri tähtsamate harude vajadustele. Näiteks valmistatakse vähe ette spetsialiste uute teaduste ja tehnika harude jaoks, nagu biofüüsika, elektroonika, pooljuhid jne., kuid mitmete humanitaarteaduste alal on aspirante rohkem kui vaja.

Aspirantuuri võeti vastu palju inimest, kellel puudusid kogemused praktilises töös, kusjuures kõrgemate õppeasutuste ja teaduslike uurimisasutuste nõukogud andsid kergelt, ilma vajaliku nõudlikkuse teaduslike kraade niisuguste töde eest, millel pole teoreetilist ega praktilist tähtsust.

Need ja teisedki puudused teadusliku kaadri ettevalmistamises on nüüd likvideeritud. Nüüd lastakse kaitsta ainult niisuguseid doktori- või kandidaadväitekirju, mis on juba teaduslikes ajakirjades avaldatud või raamatuna ilmunud ja teadlaste poolt läbi arutatud.

Uute määruste järgi võetakse aspirantuuri inimesed, kellel on olemas praktilise töö kogemusi ja kellel on töid valitud teadusharu alal. Erandina võetakse aspirantuuri vahetult kõrgematest õppeasutustest neid lõpetajaid, kes on näidanud oma võimeid teaduslikuks tööks, ja ka ainult niisuguste teoreetiliste dissipliinide alal, nagu matemaatika, teoreetiline füüsika ning mõned teised teadusharud.

Kuidas siis toimub nüüd teadusliku kaadri atesteerimine?

Teaduslike asutuste arv on viimase aastakümne jooksul suuresti kasvanud. Teadlaste ja kõrgemate koolide pedagoogide arv ulatub praegu üle 220 000. Loomulik, et seda peavad uurimisasutuste ja ülikoolide juhid ennekoike arvestama. Tuleb hoolitseda teaduslike kollektiivide kvalifikatsiooni ja töövõime tõstmise eest. Selleks on kaks teed: andekate noorte pidev kaasatõmbamine tööle ja süstemaatiline vabanemine nendest inimestest, kes pole viljakaks loovaks tööks võimelised.

Suuresti on kasvanud Kõrgema Atestatsioonikomisjoni osatähtsus, keele uus koosseis hiljuti valitsuse poolt kinnitati. Sinna kuuluvad praegu teadlased mitte ainult Moskvast ja Leningradist, nagu oli seni, vaid ka teistest suurtest teaduslikest keskustest.

Hiljuti toimus uue komisjoni esimene pleenum. Juhindudes suuremast nõudlikkusest teaduslike töde vastu, kinnitas pleenum üheksateistkümnest tööst, mis oli esitatud doktori kraadi saamiseks, ainult kümme. Kuus väitekirja anti täiendavaks ekspertiseks, kolm lükati nõrkadena tagasi. Üks neist nõrkadest väitekirjadest esitati NSV Liidu Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi, teine Moskva Majandusinstituudi poolt.

Pleenum vaatas läbi ka üksteist kandidaadväitekirja, mille teaduslik vää-

tus äratas ekspertide komisjonis kahtlust, kuigi instituutide teaduslikud nõukogud olid töde autoritele andnud teaduste kandidaadi kraadi. Pleenum lükkas neist kümme väitekirja tagasi. Nii puudus praktiline ja teaduslik väärtus väitekirjal «Tõerahvasaadikute rajooni nõukogude täitevkomiteede hooned», mille eest Ukraina NSV Arhitektuuri Akadeemia oli autorile andnud teaduste kandidaadi kraadi. Pleenum ei kinnitanud ka Läti Riiklikus Ülikoolis kaitstud väitekirja «Riia linna Tõerahva Saadikute Nõukogu osa majandusliku, organisatsioonilise, kultuuri- ja kasvatustöö juhtimisel (1948.—1952. a.)».

Kui ekspertide komisjon varem vaatas läbi ainult osa kandidaadväitekirjadest, siis nüüd alluvad kõik väitekirjad nende kontrollile. Väitekirja kvaliteedi kontrollimisele tommatakse ulatuslikult kaasa ka teisi teadlasi. Mõned väitekirjad antakse ekspertise tegemiseks teiste instituutide kateedritele, laboratooriumidele ja teaduslikele nõukogudele. Nende töde hindamisest, millel on praktiline väärtus, võtavad osa ka suurte ettevõtete insener-tehnilised töötajad. Vajaduse korral määratakse üksikud tööd teistkordsele kaitmisele. Kõik need abinõud kahtlemata tõstavad nõudlikkust teaduslike töde vastu ja aitavad parandada nende kvaliteeti.

Kui instituudid annavad teaduslikke kraade nõrkade töde eest, võib Kõrgem Atestatsioonikomisjon neilt ajutiselt võtta väitekirjade vastuvõtmise ja kaitsemise läbiviimise õiguse.

Meie instituutide ja kõrgemate õppeasutuste aspirantuuris õpib ligi 30 000 inimest. Varem pidid nad kõik aspirantuuri lõpetamisel väitekirja kaitsema. Mõned teaduslike asutuste juhid, kes kartsid plaani mitteaitamise eest kriitikat, taotlesid teaduslikku kraadi ka neile aspirantidele, kes polnud võimelised iseseisvaks teaduslikuks uurimistööks. Niisugused teaduste kandidaadid ei saanud ju teadusele kuidagi kasu tuua. Sellepärast tuleb aspirantuuri võtta ainult neid, kes on juba praktilises töös näidanud oma võimeid teaduslikuks tegevuseks.

Pärast kolmeaastast õppust peab aspirant nüüd sooritama eksamid kandidaadi minimeumi ulatuses, läbi tegema pedagoogilise praktika ja instituudi teaduslikule nõukogule või teaduslikule konverentsile raporteerima tehtud uurimistööst. Kui selgub, et tema töö ei saa olla kandidaadväitekirja aluseks, siis saab teadusliku kraadi taotleja dokumendi aspirantuuri lõpetamise kohta ja võib minna tagasi endisele töökohale.

Kõrgem Atestatsioonikomisjon vaatab praegu läbi ekspertide komisjonide ja instituutide teaduslike nõukogude koosseisud, kellel on õigus teaduslike kraade andmiseks. Ühtlasi töötatakse välja uus määrus teadlaste atesteerimiseks vastavalt nõudmistele, mis on püstitatud NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruses.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi

SEADLUS

sm. N. A. Mihhailovi autasustamisest Lenini ordeniga

Seoses NSV Liidu kultuuriministri sm. N. A. Mihhailovi viiekümnennda sünnipäevaga ja märkides tema teened Nõukogude riigi ees, autasustada sm. Nikolai Aleksandrovitš Mihhailovit Lenini ordeniga.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees K. VOROŠILOV

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär A. GORKIN

Moskva, Kreml
10. oktoobril 1956

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi

SEADLUS

kirjanik F. I. Panfjorovi autasustamisest Tööpunalipu ordeniga

Seoses kirjanik F. I. Panfjorovi 60. sünnipäevaga ja märkides tema teened nõukogude kirjanduse arendamisel, autasustada sm. Fjodor Ivanovitš Panfjorovit Tööpunalipu ordeniga.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees K. VOROŠILOV

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär A. GORKIN

Moskva, Kreml
4. oktoobril 1956

Suurbritannia peaministri A. Edeni läkitus NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehele N. A. Bulganinile

NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe N. A. Bulganini nimele saabus Suurbritannia peaministrilt A. Edenilt järgmine läkitus.

L Ä K I T U S h r. B U L G A N I N I L E

4. oktoobril 1956.

Minu abikaasa ja mina tundsiime määratu suurt rahuldust, jälgides esimest balletietendust Suure Teatri trupilt, kes eile õhtul kandis ette «Romeo ja Julia». Artistidele sai osaks kõige vaimustatum vastuvõtt ja me oleme Teile väga tänulikud selle eest, et teie suurepärane trupp saadeti Londoni

Anthony EDEN

„Vee üks suursündmus balleti alal“

Inglise ajalehtede teatrikriitikud annavad kõrge hinnangu balletile «Luike-de järv», mille Suure Teatri trupp kandis ette 8. oktoobril.

«Daily Herald» kriitik Andrew Smith nimetab seda etendust «veel üheks suursündmuseks balleti alal».

Ajalehed jagavad ohtralt kiitust peaosaliste ja dirigent Faieri aadressil. «Daily Herald» kriitik on vaimustatud noore baleriini N. Timofejeva meisterlikust osatäitmisest Odette'ina-Ottillienä. Ta märgib, et N. Timofejeva «pälvib suurima ovatsiooni, mis kunagi on osaks saanud ühelegi artistile Kuninglikus Ooperis... Tema tehnika on imetlusväärne ja tema esinemiskindlus nii suur kui kõige kogenumal baleriinil, kusjuures tal on oma stiil».

Ajalehe «Daily Worker» kriitik Jack Cocks nimetab N. Timofejeva tehnikat «õivaliseks» ja märgib, et «Suure Teatri tantsijate noor põlvkond ei jää meistritest maha. Vaevalt küll on «Covent Gardeni» teatri laval kunagi esinenud nii noor ja veenev Odette».

Gaskell tuleb «Daily Mailis» järeldusele, et «kogu etendus on tõesti äärmiselt eluline, eriti kolmandas vaatuses, ja tantsijad pälvivad täiel määral neile osakssaanud ovatsiooni».

Võrreldes «Luike-de järve» Suure Teatri lavastuses selle balleti käsitusega Inglismaal, märgib «Times» peamisi erinevusi ja kirjutab: «Kaaluvaks väiteks vene variandi kasuks on selle stiil, mis peaaegu igas suhtes vastab Tšaikovski partituurile. Tantsu stiil on pompöösne ja kirglik võrreldes balletitruupi «Sadlers Wells» stiiliga.»

«Daily Worker» kirjutab «Gorski koreograafia kõrgest kunstilisest tasemest, mis... lükkas hiilgavalt ümber väited, nagu oleksid loovad ideed Venemaal lahkunud ühes Djagilevi ja Fokiniga».

Ajaleht «Evening News» konstateerib vaimustusega, et Suure Teatri trupp «on kõige kaunim ja suurepärasem balletitruup, mida me iganes oleme näinud, ning tema corps de ballet on parem mis tahes rühmatantsust maailmas». Ühtlasi teeb ajaleht rea kriitilisi märkusi lavastuse suhtes.

9. oktoobri õhtu tõi uue tohutu menu NSV Liidu Riikliku Akadeemilise Suure Teatri balletitruupi artistidele, kes esitasid Kuninglikus Ooperiteatris «Covent Gardeni» Assafjevi balleti «Bahtšisarai purskkaev».

Etendus lõppes. Kui valgus süttis, jäi publik veel kauaks saali ja korraldas Nõukogude balleti meistritele tulise, kauakestva ovatsiooni.

BIRMA KUNSTIMEISTRITE KONTSERT NSV LIIDU SUURES TEATRIS

Kaugest Birmast saabus Nõukogude Liitu kultuuritegelaste delegatsioon. Selle koosseisu kuuluvad artistid demonstreerivad siin oma rahvuslikku kunsti.

Esimene kontsert toimus 8. oktoobril Moskvast, NSV Liidu Riiklikus Akadeemilises Suures Teatris.

Enne kontserdi algust tulid Birma Liidu ja NSV Liidu riigilippudega ehitatud lavale Birma delegatsioon ja grupp Nõukogude kultuuritegelasi.

Külalisi tervitas soojalt NSV Liidu kultuuriminister N. A. Mihhailov.

Vastuseks esines sõnavõetuga delegatsiooni juht — Birma Liidu haridus- ja kultuuriminister U Tun Tin.

Määratu suure menuga toimunud kontsert oli Birma ja NSV Liidu rahvaste sõprussidemete tõeliseks väljenduseks.

Kontserdil viibisid seltsimehed L. M. Kaganovitš, A. I. Mikojan, V. M. Molotov, M. G. Pervuhhin ja M. A. Suslov. Ühes nendega viibisid loožis NSV Liidu kultuuriminister N. A. Mihhailov, delegatsiooni juht — Birma haridus- ja kultuuriminister U Tun Tin ning Birma Liidu erakorraline ja täievoliline suursaadik NSV Liidus U Tšin.

VABARIKKLIK LEIUTAJATE JA RATSIONALISEERIJATE KONVERENTS

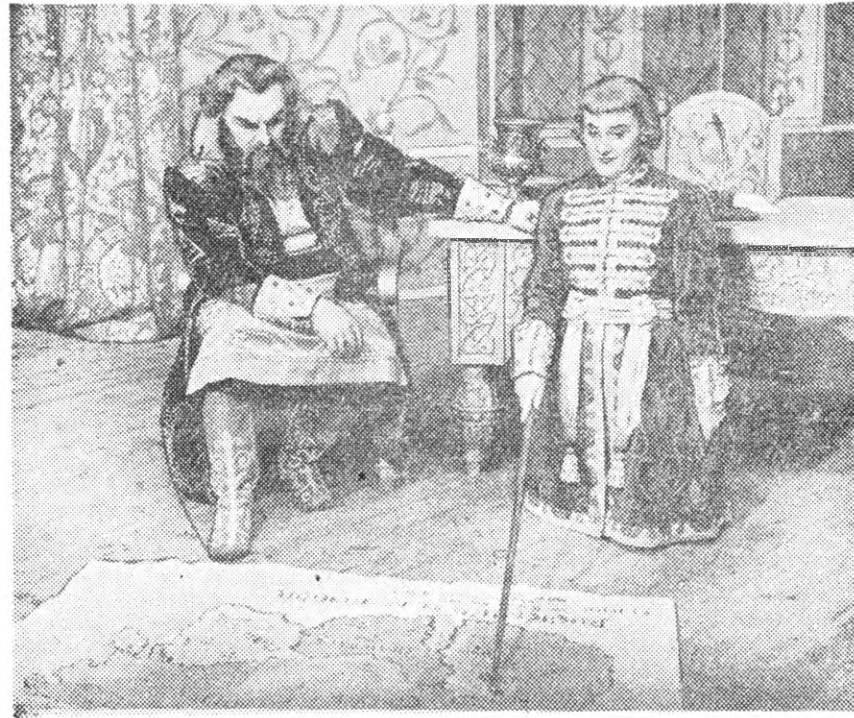
10. oktoobril toimus Tallinnas J. Tombi nimelises Kulturihoones vabariklik leiutajate ja ratsionaliseerijate konverents. Ettekande «Leiundus- ja ratsionaliseerimistöö parandamisest vabariigis» tegi Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe esimene asetäitja sm. V. Klauson. Läbirääkimistel võttis sõna arvukalt töötajaid.

Konverentsist osavõtjad võtsid vastu üleskute kõigile vabariigi leiutajatele ja ratsionaliseerijatele. Lõpuks demonstreeriti veel teadus- ja tehnikalaaseid kinofilme.

J. Tombi nimelises Kulturihoones avati ka leiutuste, tehniliste täiustuste ja ratsionaliseerimisettepanekute näitus. Väljapanekud võtavad enda alla kolm ruumi. Näitus jääb avatuks kuni 18. oktoobrini iga päev kella 10—18-ni.

„BORIS GODUNOVI“

uus lavastus RAT „Estonias“

RAT „Estonias“ elendus 5. oktoobril uulavastusena Mussorgski ooper «Boris Godunov», mida tutvustatakse eeloleval eesti kunsti ja kirjanduse dekaadil Moskvast.

Ooperi lavastas teatri peanäitejuht A. Viner (assistent H. Nemirovitš-Dantšenko), muusikajuhiks on P. Nigula, tantsud on seatud peaballettmeisteri V. Päre poolt. Lisaks teatri ooperikoorige on lavastusse rakendatud Eesti Raadio segakoori lauljad (peakoormeister T. Targama). Dekoratsioonid on valmistatud V. Haasi ja kostüümid N. Mei kavandite järgi.

Peaosades esinesid T. Kuusik (Boris Godunov), M. Taras (Suiski), V. Gurjev (Grigori), O. Lund (Marina), E. Eesmaa (Jurodivõi), A. Pärn (Varlaam), O. Raukas (Pimen), H. Otto (Missait) jt.

Pildil stseen V pildist: Boris Godunov (T. Kuusik) ja Fjodor (L. Issakova).

VALMIVAD UUED FILMID

«Vaat, kui tore poiss!» kostab tänavakul uudishimulikku juttu. «Teda ju filmitakse... ja nii noor.»

Tõepoolest, Arvo Tahk on ainult nelja ja poole aastane, kuid mängib kaasa juba teises Tallinna Kinostuudio poolt filmitavas lühifilmis.

Seekord on väike Arvo üheks peategelaseks uues lühikomöödias «Mehed jäävad koju», mille stsenaariumi autoriks ja režissööriks on Oleliidulise Kinematograafia Instituudi diplomand Igor Jeltsov ja operaatoriks Viktor Maksimoviitš. Filmile kirjutab saatemuusika helilooja Leo Tauts.

Filmis mängib kaasa mitu tuntud näit-

lejat, nagu Eesti NSV teeneline kunstnik Ants Eskola, Alfred Mering jt.

Filmi süžee ei pretendeeri suurte ülesannete lahendamisele, vaid püüdnud pere-konnaelus veel kohati esineva pahe, naiste töösse halva ja üleoleva suhtumise naeruvääristamise ja piitsutamiseiga.

Uus komöödia, mille välisvõtted toimuvad Tallinnas ja selle äärelinnades, valmib veel käesoleval aastal. Lähemal ajal peaksid lõpule jõudma välisvõtted, mille järel filmimeeste töö kandub üle filmimispaaviljoni.

Pildil: režissöör I. Jeltsov annab näpunäiteid oma noorimale näitlejale Arvo Tahkile.

* Uus komöödia, mille välisvõtted toimuvad Tallinnas ja selle äärelinnades, valmib veel käesoleval aastal. Lähemal ajal peaksid lõpule jõudma välisvõtted, mille järel filmimeeste töö kandub üle filmimispaaviljoni.

Teise teosena on Tallinna Kunstiliste ja Kroonikafilmi Kinostuudio käsil filmi «Tagahoovis» valmistamine, mille stsenaariumi A. Särev ja V. Nevežin kirjutavad O. Lutsu samanimelise jutustuse motiividel. Stsenaariumi autorid on mõlemad ühtlasi ka filmi režissöörideks. Operaatoriks on S. Skolnikov.

Filmi välisvõtted, mis moodustavad ligi poole filmi materjalist, on juba lõpetamisel. Osa «Tagahoovis» sündmusi filmiti ühe Lastekodu t. asetseva maja õuel. Siin «elavadki» «Tagahoovi» kangelased kingsepp Kapral (A. Rebane), pesunaine Veika-eit (K. Välbe), vooimees Kohu (A. Jõgi), hiromant Pastelli (E. Abel) jt. Siin asetseb ka «Villa Hortensia» oma elanike Trumli-Sassi (A. Mägi) maalermeister Trei (F. Malmsten) ja endise

Peatselt algavad ka selle filmi paaviljovõtted.

Pildil: pesunaise Veika-eide (K. Välbe) ja kingsepp Kaprali (A. Rebane) vaheline stseen filmist «Tagahoovis».

Rahvas, näitleja ja kriitika

On võrdlemisi raske ülesanne antud teema all käsitleda ammendavalt kõiki küsimusi, mis siin paratamatult esile kerkivad. Selleks on kõigepealt ajalehe ruum liigagi piiratud, materjal ilmunud retsensioonide jne. näol küllaltki mahukas, mis nõuaks ka läbitöötamiseks rohkem aega, kui seda on käesolevate riidade autoril. Seda arvestades püüan ainult põgusalt puudutada tähtsamaid kriitika probleeme ning üles tõsta küsimusi, mis peamiselt huvitavad näitlejaid.

Uhel koosolekul, kus tungiti küllaltki teravalt kallale teatrikriitikal A. Kivi «Seitsme venna» puhul ning märgiti ära publiku hoopis teistsugust, heatahtlikumat suhtumist lavastusse, hüüdis üks kriitik: «Rahva arvamine ei ole teile (kunstnikele) siiski kriteeriumiks!» Võime siinkohal kinnitada, et vahelehiidja ei mõelnud seda sugugi nii halvasti, kui see välja kukkus. Ometi on tarvis asja huvides sellest märkusest kinni haarata ja pisut peatuda kriitiku ja publiku vahelistel suhetel, s. t. kas ja mil määral arvustaja peab arvastama rahva arvamust, seda enam, et see huvitab ka näitlejat. On ju selge, et meil ei ole ega saagi olla kõrgemat ülesannet, kui pakkuda töötajale esteetilist nautingut, harida tema ilumeelt ja maitselt, arendada temas humanistlikke põhimõtteid, kasvatada tas austust, mehisust, otsekohesust ja töökust, äratada elulugust ning armastust oma kodumaa ja inimeste vastu; lõpuks erutada ja kinnitada usku ja ustavust kommunismi suurde üritusse. Selles kõiges on aga ka kriitikul oma suur ja tähtis osa. Teadlikult suunates ja abistades autorit, teatrit, näitejuhti ja näitlejat, ära näidates vigu ja puudusi nende töös, selgitades ja propageerides kaasaaja vaatajat erutavaid näidendisse kätkeatud autori ideid, esile tõstes uut ja leiulikult lavastaja ja osatähti töös — see on austav ülesanne, mis teenib lava ja saali.

Mõname, et ühe või teise lavastuse puhul on meil tegemist erisuguse vaatesaali. Tähelepanekult saali sihtsides näeme, et «Kevade» ja «Tagahoovis» etenduse puhul publik erineb tunduvalt «Kauka jumala» ja «Elava laiba» külastajatest. See erinevus ilmneb veel rohkem, kui minna «Lõbusa lese» etendusele. (Ei ole tarvis selle põhjusi siin analüüsida, asjaosalised teavad seda naguini. Märkimisväärne, et üha rohkem «Kevade» rahvast hakkab külastama ka operit ning «Lõbusa lese» oma Lermontovi («Maskeraadi».) Kas me toodud põhjused saame alahinnata publiku kriitikeriimi? Ei saa, ei tohi. Juba sel lihtsal põhjusel, et etendus muutub etenduseks sõna tõelises mõttes alles ja ainult vaatajate ees.

Järjekordse uuslavastuse esietenduse eel närvieril näitleja kõige rohkem publiku vastuvõtu pärast. Osatähti piinavad otsingud, tema süstemaatilise, sageli väga vaevarikas tööd proovide, läbielamused etendusel saavad suurima hüvituse vaatesaali rõkavast naerust, pisaarist, hauavaikusest, aplausist. Selle kaudu, kas osatähti elamusel lelavad tee vaataja südamesse, kas ta on laval oma tegevuses, mõtetes ja tunnetes usutav, kontrollib näitleja oma kunstitööde elutõega. Ja selles osas on rahvas parimaks kontrolliks. Opetagem ja kasvatagem rahvast, kuid pidagem alati mees, et enne on meid õpetanud ja kasvatanud rahvas. Ilma elu ja inimesi tundmata, ilma kogemuste ammutamiseta nende igapäevastest tööst, ilma nende mõtete, tunnete ja soovide mõistmiseta muutub meie kunst vigurdamiseks.

Peame alati mees, et rahvas on kõige karmim, kuid ühtlasi ka kõige ausam ja heatahtlikum arvustaja, sest et ta siiralt armastab teatrit ja näitlejat. Peale professionaalsuse tuleb igalt kriitikult nõuda samasugust armastust teatrikunst ja näitleja vastu. See on halb kriitik, kes etendusele tulles tõmbab selga prokuröri must-punase rüü ja unustab, et ta kõrval istub kohtunik. Mitte niisama vahetult nagu tavaline vaataja elamust otsides, vaesustab ta ennast. Vaesel ei ole aga midagi anda näitlejale, kelle töö ja arenemise eest südamega kriitik on kaasvastutav. Kogemused on näidanud, et neil juhtudel, kus kriitika on läinud risti vastu publiku arvamusele, on see näitlejale tekitanud ainult segadust ning rahvale on jäänud selline «ültarkus» mõistetamatuks. Kui palju kriitikut omal ajal kiitsid konfliktitud teoseid. Rahva jätsid need külmaks.

Ometi ootab teater ja näitleja iga uuslavastuse puhul kannatanutusega kriitiku professionaalset sõna. Näitleja ei rahuldu tavalise vaataja hinnanguga «meeldib» või «ei meeldi». Teda ei abista tema arengus ja otsinguis keskmise teatrikülastaja arvamus ja muljed kuigi oluliselt. Selleks, et saavutada üldhinnatavat resultati, tuleb väga palju õppida, otsida, kogeda, täiustuda ja leida uusi väljendusvahendeid. Et osata igal antud juhul leida osa tuuma, see eeldab väga pingsat mõttelist tegevust, omatud kogemuste üldistamise oskust ning paljusid praktilisi katsetamisi.

Agaga nagu igal ühiskondliku elu alal, vajab ka näitekunsti praktika teooria, teaduse suunavat ja valgustavat abi. Peale lavastaja näitejuhi abi, kellega pidevas koostöös sünnib näitleja looming, on neile mõlemale hädavajalik juba nimetatud teatriteaduse viljastav mõju. Ja selles mõttes on väga tähtis ülesanne täita kriitikul, kelle professionaalne, asjatundlik ja kõigiti põhjendatud retsensioon osutub suureks liikumapanevaks jõuks näitleja ja lavastaja loomingulises kasvus ning arengus. Selle ülesande edukas täitmine esitab loomu-

likult kriitikule suuri nõudmisi ning paneb talle märkimisväärsed vastutused.

Teatrikriitiku lugejaskond on praegusel ajal väga laialdane. Võib julgesti ütelda, et meie teatrikülastajate laiald hulgad jälgivad huviga ajalehtede kriitilisi sõnavõtte teatrietenduste kohta. Kui keskmine teatrikülastaja loeb retsensiooni peamiselt enne teatrisse minekut, otsides sealt vastust, kas näidend on huvitav või mitte, ja kes ja kuidas mängivad, siis järjest suurenev alaliste teatrikülastajate pere tutvub kriitikaga väga sageli pärast etenduse külastamist, et saada vastust näidendi vaatamisel tekkinud küsimustele või võrrelda ning kontrollida oma muljeid retsensendi teadliku sõnaga.

Kaasaegne dramaturg on huvitatud, kuidas ta teos lavalt kõlab. Lavastaja ja näitleja on muidugi kõige rohkem huvitatud oma töö tulemuste asjalikust analüüsist kriitiku poolt: kas nad suutsid autori ideed kõlma panna, luua täisverelisi karaktereid, seda kõike, mis autor on andnud, vajalikult teravdada heas teatrailses sisu ja vormi ühtsuses, tabada autori stiili ja laadi jne. Kui oli puudujääke või mõõdalaskmist, siis — milles oli viga, millistel põhjustel need võisid tekkida. Kas oli viga lavastaja kontseptsioonis või näitleja küündimatuses jne. Nad ootavad kriitiku üksikasjalist analüüsi ning konkreetsete loominguiliste saavutuste ja ebaõnnestumiste põhjal tehtud üldistusi. Kriitik peab oma retsensiooniga andma vastuse, kas antud ülesande täitmine märgib ära kunstnike loominguliste otsingute intensiivistumist, edasiminekut, professionaalsuse kasvu või mitte. Kui on tegemist paigaltammumise, siis kus on selle sügavamad põhjused jne.

Nagu eeltoodust nähtub, väga suure, kuid õigustatud nõudmised. Juntub mõnikord aga ka selliseid asju, et lavastajad ja näitlejad hakkavad nõudma nende arvates väga karmidelt kriitikutelt, k u i d a s nad peaksid siis oma asja tegema, et saavutada neid ja teisi tulemusi. See on aga juba rumalus. Lavastaja ja näitleja oskusi ei saa nõuda ka kõige asjatundlikumalt arvustajalt.

Niisiis, kriitik peab põhjalikult tundma oma ala ja seda tõesti armastama. Ta peab kodus olema ajaloolistes ja kirjandusteaduslikes küsimustes, filosoofias, psühholoogias ja loogikas, et tagada analüüsivõimet. Ta peab olema poliitiliselt kirjaoskaja ning tundma elu, tunda teatrit, näitlejat, seda palju näinud olema. Samuti nõuame talt austust ja julgust. Tema individuaalsust me austame, sest ka tema peab olema kunstnik, kuid tema võimaliku isiklikkust põlgame. Ja kõigepealt: kriitikul peab olema oma pea.

Kodanliku Eesti tingimustes oli teatriarvustusel muidugi ajalehes väga vähe ruumi ning oma ülesandeltki ei võinud kriitika teenida neid eesmäärke, mida Nõukogude riik ja avalikkus seavad praeguse aja teatriarvustusele. Kuid kahe kultuuri vahelise võitluse tegelikus jättis siiski meile päranduseks ühtelst, mida ei maksaks unustada. Demokraatlikud ja humanistlikud tendentsid teatris kajastusid mõnigi kord ka kodanlike ajalehtede veergudel ilmunud realismist kantud arvustustes. Pean oma kohuseks siinkohal tänuga meenutada kadunud Juhan Sütist, kellel on eesti teatri ees märkimisväärsed teened. Kuid oli teisigi mehi, kes tänu sellele, et nad olid sügaval haritud inimesed ja põhjalikult tundsid meie realistliku kooli vanameistrite nende esimestest lavalistest sammudest peale, olid sunnitud teinekord oma maailmavaatele vaatamata ütlema mõndagi, millest näitleja midagi õppida võis.

Teatrikriitike perre on vanemast kaadrist jäänud vaid üksikud. See tõttu on meie küllaltki kitsas kriitikut ring veel väga noor, kes teatrit nägema hakkas alles kümme-kaksteist aastat tagasi. Seda enam tuleb neil rõhku panna oma teoreetiliste teadmiste pagasi suurendamisele. Energilisemalt peab tegutsema hakkama Eesti Teatriühingu juurde loodud kriitikute sektsioon.

Ometi tuleb tunnistada, et viimaste aastate jooksul on teatriarvustuses oluliselt üle saanud «lastehaigustest». Artiklites on kadunud dramaturgilise teose sisu koolipõlssil ümberjutustamine. On aru saadud näitejuhi-lavastaja ja kunstniku-kostümeerija osast lavastuse kujundamisel. Autori materjali žanri, stiili ja laadi küsimused pole enam «terra incognita». Kui aastaid tagasi näitleja osatähtsuse käsitlemisel ei osatud palju rohkem ütelda, kui seda suudab keskmine vaataja, või anti näitlejale nõu lausa vähikult, siis selles asjas on olukord märksa paranenud. On kadumas sellised vastikud nähtused, nagu ääretu subjektiivsus näitlejate hindamisel või andestamatud totrused, kus haisteti kuskilt «ülemalt» poolt, keda tuleb kampaanialikult esile tõsta, kellele tuleb «pähe anda», või kellest tuleb hoopiski vaikida. Kaua aega kummitas meid arvustustes lavalisest värsksusest ebaõiged arusaamise tont. Muidugi ei saa ütelda, et siin-seal ei vilksataks veel nimetatud puudusi — retsidivid on visad kaduma, kuid oluliselt olemas sellest kõigest juba üle. Võime julgesti ütelda, et tänane kriitika võrreldes sellega, mis oli veel neli-viis aastat tagasi, märgib ära juba uut kvaliteeti.

Märkimisväärt on mõningaid retsensioone, mis paistavad silma oma konkreetsuse, teose ja ajastu õigelt ja huvitavalt analüüsilt ning lavastuse ja osatähtsuse asjaliku hinnangu poolest. Sellisteks võib pidada retsensioone «Antonius ja Kleopatra» («Rahva Hääle» — V. Komissarževski), «Külmetavate kuningate

ajastul» («Rahva Hääle» — H. Lumet), «Silmapaiste lavastus», «Külmale maal» («Rakvere Teatris» («Rahva Hääle» — K. Ird), «Teose ümberhindav analüüs teatrilaval». E. Tammlaane «Raudne kodu» lavastuse puhul RT «Vanemuises» («Rahva Hääle» — A. Hameri), «Elav laip» («Sirp ja Vasar» — S. Levin). Või siis huvitavalt kirjutatud «Kummitusi vaadates» («Sirp ja Vasar» — V. Panso) jt.

Need on kirjutused, kus me võime rääkida professionaalsusest, asjatundlikkusest. Nendel kõigil on oma nägu. Need on niisama asjalikud kui huvitavaidki. Torkab silma, et kõigi nende artiklite uurimisobjektiks on hea draamateos. Nähtavasti on õige Nemirovitš-Dantšenkol, kui ta väidab, et hea kriitika sünnib ainult hea teatri juures.

Vaieldamatute saavutuste juures teatrikriitikas esineb siiski palju puudusi, mis näitab kriitika mahajäämust võrreldes teatriga. Mõnedes arvustustes esineb ikka veel tendentsi lahutada lavastaja tööd näitleja tööst, samuti kunstniku-dekoraatori tööst. Kui dramaturgilise materjali analüüsis ei tule ette olulisi mõõdalaskmisi, siis lavastuslikus töös on sageli väga vajalik, et kriitik oleks selle õigeks mõistmiseks senisest rohkem teatriga kontaktis. Veel tuleb ette, et resultati hinnates ei jõua arvustaja lavastuse kontseptsiooni täieliku mõistmiseni. Lavastajal on aga vaieldamatu õigus (eriti klassika puhul) raskuspunkti sinna asetamiseks, mis tema arvates kõige eredamalt, tänapäeva vaatajat haaravamalt autori ideed esile tooks. Kriitik võib mitte nõustuda lavastaja kontseptsiooniga, kuid ei tohi sel puhul teha etteheiteid näitlejale, kes täidab lavastaja kavatsust. Osatähti tuleb kriitiseerida ainult lavastuse idee raames, muidu võib näitleja jääda rumalasse olukorda, nagu see juhtuski V. Kingissepa nim. TR Draamateatris, kus «Elava laiba» lavastuse puhul lavastaja ja kriitikud rääkisid n. ö. üksteisest mõõda. Ei saa kuidagi pida professionaalseks sellist asjade lähenemist, nagu seda teeb kriitik kirjutades, et V. Panso oskas suurepäraselt tabada A. H. Tammsaare näidendi «Kuningal on külm» žanri ja leida selle lavastamisel õige stiili. Lavastuses aga oli parim teine vaatus, mis kipus žanrist välja langema (?).

Aastate jooksul oleme lugenud kriitikutel selliseid arutlusi, kus mõiste «individuealseeritud» vastandatakse «tüüpilisele», kus meisterlikkusest tehakse ainult vormiküsimus, kus räägitakse, et näitleja mängis küll valesti, kuid meisterlikult. Sageli ei oska kriitik hinnata näitleja suurt tööd, või ta lihtsalt ei oska midagi mõistlikku ütelda, pihludes umbes selliste segaste väljendustega nagu teeb seda «Noorte Hääles» üks kriitik: «Niisiis, ei ole Protassov siin mingi kangelan (asjaolu, mis seab näitleja ette rasked ülesanded, millega A. Eskola tuleb toime).» Ja edasi. «Muide, tundus, et A. Eskola mängus ei olnud sellel kohal, seitsmendal pildil, piisavalt emotsionaalset väljendust.» Edasi räägitakse jälle pikalt Tolstoist ning siis: «Nõrga, kuid ausa loomuga Fedja on Ants Eskola käsitluses antud usutavana, kes elab läbi oma rasket sisevõitlust algusest lõpuni tempeeritult. Kui aga Eskola püüaks lisada oma Fedjale rohkem tulusust, mõjuks see kuju veelgi veenvamalt.» Kas selline kriitika abistab?

Väga raske on näitlejal, kui arvustajate nõuded üksteisele risti vastu käivad. Näiteks jääb E. Ranneti «Südamel» kõikidele kriitikutele Mari-Eltsu kuju mõnes osas mõistetamatuks, või igaüks saab talt isemoodi aru. Üks näib, kes väidab, et E. Liiger õigesti kehastab Mari-Eltsu väikekodanlikuna, teine jälle leiab, et autor ja näitlejanna ilmaaegu kriipsutatavad alla väikekodanlikke jooni, mis ei järelduvari Mari-Eltsu karakterist. Üks soovib rõhutada rohkem naislikku võlvust, et õigustada meeste armumist temasse, teine jälle leiab vastupidi, et näitleja tegi õieti, et ta neid jooni alla ei kriipsutanud, mis oleks kuju labastanud. Kas poleks õigem, enne kui näitlejale nõu anda, pöörduda autori ja teatri poole?

Vähe abistab näitlejat selline kriitika, kus kriitik küll enam-vähem õigesti märgib ära head ja vead, kuid teeb seda asjast kõrgemalsetva õigusemõistja ilmeksimatusega, ilma armastusest teatri ja näitleja vastu. Selliste näidetena võib tuua «Ohtulehes» ilmunud sõnavõtte «Tagahoovis» ja «Majake äärelinnas» lavastuste kohta.

Tuleb täie tõsisusega võidelda trafaretset väljenduste vastu, «üldse» soovitusete vastu, mis pole seotud dramaturgilise kuju konkreetse analüüsiga, kuid millest seniajani paljud retsensioonid on kubiisevad. Neist pole mingit kasu, kuigi nad näilikut vastavad teatrilalasele terminoloogiale. Nagu näiteks «näitlejal tuleks leida rohkem neile ja ainult neile kujudele omaseid iseloomulikke jooni», «kuju tuleks veel süvendada, täiendada, nüansse ja detaile leida», «Näitleja on jäänud osa vormilise lahenduse pinnale», «jälgi nagu vakja nendest väljendusvahenditest, mis oleksid aidanud kuju vaatajale veelgi lähemale tuua» jne.

On õige, et näitlejate juures esineb palju enesekordamist, millest tuleb lahti saada. Kuid samade vigade arvustusest arvustusse kandumine on niisama halb. Lõpuks on teatrite näitejuhtide ja näitlejate sooviks elustada vana traditsiooni: avaldada (tavaliselt hooaja lõpul) pikemaid ülevaateid üksikute teatrite, lavastajate ja osatähtsuse tööst aasta jooksul, et nende saavutustest, samuti aga puudujääkidest teha üldistavaid järeldusi.

V. Ratassepp

Silmapaistva lavakunstniku juubel

Teisipäeval, 16. oktoobril, tähistab V. Kingissepa nim. TR Draamateatri näitleja, Eesti NSV teeneline kunstnik Kaarel Karm oma 50. sünnipäeva ja 30-aastase lavategevuse juubelit.

Kaarel Karm sündis 1906. aastal Narvas. Hiljem vahetasid ta vanemad elukohta ja noore Karmi kooliaastad möödusid juba Tallinnas. Õppides reaalkoolis, hakkas noor Karm huvi tundma dekoratiivkunsti vastu ja astus Tallinna Riikliku Kunstiõpetuskooli dekoratiivosakonda. Samasse õppeasutusse, kuid maaliklassi, astus ka Karmi koolivend, nüüdne V. Kingissepa nim. TR Draamateatri näitleja, Eesti NSV teeneline kunstnik Ants Eskola.

Karm ja Eskola said headeks sõpradeks juba reaalkoolis, see sõprus süvenes veel Kunstiõpetuskoolis, ja kui «Estonia» teater 1925. aasta sügisel noorte lavajõudude leidmiseks ootavaid katseid korraldas, siis otsustasid ka mõlemad üheskoos «nalja viluks» vaatama minna, mis seal teatris õige tehakse.

Eksamikomisjon, kes tookord «Estonia» teatrit noori värvas, koosnes meie nimekatest teatritegelastest. Siia kuulusid «Estonia» näitejuhid Karl Jungholz, Ants Lauter ja «Estonia» näitlejad Alfrid Sällik, Agu Lüüdik, Erna Villmer, Hilda Gleser, Hugo Laur jt. Nagu tavaliselt, oli ka seekord teatrilavale soovijate hulk õige suur, kuid vastuõimist leidsid ainult kolm noort: Kaarel Karm, Ants Eskola ja Meta Luts. Nõnda sai Kaarel Karmist 14. augustil 1925. aastal «Estonia» teatri näitleja.

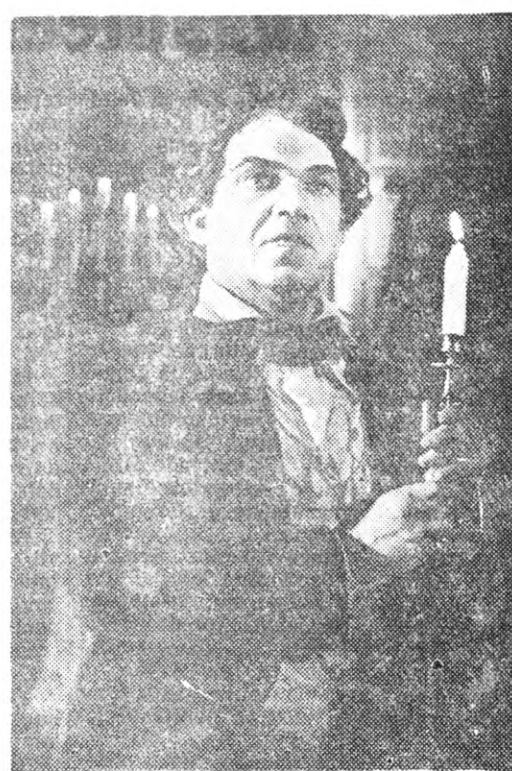
Esimene roll, mida Karmil «Estonia» teatris kehastada anti, oli esimene röövel Leo Luntzi teatrailses tragöödias «Lindprii». Teise röövli osa andis lavastaja Ants Lauter Ants Eskolale. Kuidas siis möödus noorukite debüüt? Kaarel Karm kõneleb sellest muheda muigega, et tema oli laval nii pelglik, et ei saanud oma osaga kuidagi hakkama. Ja kuina A. Eskola oli hoopis hakkajam ning julgem, siis vahetas lavastaja osad ringi: Eskola sai esimese röövli, mis on suurem osa, ja Karm sai teise röövli, mis on väiksema tähtsusega. «Ma olin siis väga õnnelik, et mulle anti väiksem ülesanne, millega ma paremini hakkama sain,» kinnitab Karm.

Kaarel Karm tuli teatrisse halja noorukina, ilma teoreetiliste teadmisteta ja praktiliste kogemusteta teatrikunstil alal. Sellepärast on täiesti loomulik, et kohe algul ei leidnud ta oma kunstnikutalendile õiget suunda. Ta katsetas mitmel alal: mängis draamas, esines operetis ja tantsis balletis. Looval tegevuse kõrval leidis ta mahiti tegutseda ka opereti inspektöridina.

Põrdepunkti Karmil Karmil kunstniku-teenekonnal kujunes hooaeg 1931/1932. Mängides J. Metsa ajakajalises komöödias «President Nuiautus» kraavilõikaja osa, ilmutas Karm selles rollis niisugust hoogu ja värskest, et võitis nii publiku kui ka kriitika üldise tunnustuse. Näid olid Kaarel Karmi saatus otsustatud: ta hakkas kujunema «Estonia» teatri kandaaks draamanäitlejaks.

Ajavahemikul 1932 kuni 1940 andis K. Karm «Estonia» teatri draamarühmas töötades terve rea täisverelisi ja silmapaistvaid lavakujusid, nagu Jaan A. Kitzbergi näidendid «Tuulte pöörises», Imant Aino Kalda tragöödia «Mare ja ta poeg», Mortimer Schilleri tragöödia «Maria Stuart», Horsino Shakespeare'i komöödia «Mida soovite?» jne. Erilist märkimist vajab sellel ajavahemikul tema poolt loodud kolonel Vaino kuju A. Jakobsoni näidendid «Viirastused».

Hooajal 1940/1941, kui Eestis kehtestati nõukogude korda, saavutas Kaarel Karm kaks suurt loomingulist võitu. Need olid tema poolt loodud Paveli kuju M. Gorki romaani «Ema» dramatiseeringus

K. Karm Arbenini osas

ja Petruccio kuju Shakespeare'i komöödias «Tõrksa talisutus». Paveli osas näitas Karm veenvalt töölist-revolutsionääri, kes kasvas ja võitles marksismi revolutsioonilise teooria valgusel. Võitlus oli ta 1. mai meeleavalduste pildis. Petruccio osa võimaldas Karmil kasutada kõiki tema ande omadusi klassikalise repertuaari alal ja kujunes suureks kunstiliseks saavutuseks.

Kaarel Karmi järgmisteks loomingulisteks võitudeks osutusid Rudolf Ikka kuju A. H. Tammsaare romaani «Elu ja armastus» dramatiseeringus, kuningas Hakon H. Ibseni võimupüüdluse draamas «Võitlus trooni pärast» ja ürgjõuline Juhani Aleksis Kivi «Seitsmes vennas».

1944. aastal, pärast nõukogude korra taastamist, kehastas Kaarel Karm menukalt Vaida Antsu kuju A. Kitzbergi näidendis «Enne kukke ja koitu» ja saavutas jõhusaid tulemusi pataljoniläma Sajonovi osaga Simonovi näidendis «Vene inimesed».

1945. aastal saavutas Kaarel Karm uue kunstilise võidu, mis kõik tema poolt seniloodud kujuid tublisti ületas. Ta kehastas Shakespeare'i «Hamletis» nimiosa ja andis Hamleti, mis ei ole tahtetu ja kõhkleja, vaid renessansiaegne võitleja, keda tegutsesimeis takistavad kasvatuse poolt käigepõõgitud eelarvamused. Hamletil osatähtsime leidis üksmeelselt laialdast tunnustust.

Pärast Hamleti osa kehastamist anti Kaarel Karmile Eesti NSV teenelise kunstniku austav nimetus.

Kaarel Karmi viimase kümne aasta loomingust on teatrisõpradel veel hästi mees Kaval-Ants A. H. Tammsaare romaani «Põrgupõhja uus Vanapagan» dramatiseeringust, Ralf A. Jakobsoni draamast «Elu tsitadellis», Ants Tertsius Eduard Viide romaani «Mahtsa sõda» dramatiseeringust, Berkutov A. Ostrovski näidendist «Hundid ja lambad», nimiosa Shakespeare'i tragöödiast «Othello», nimiosa E. Roslandi romantilises värssdraamas «Cyrano de Bergerac», Suure tunnustuse osaliseks on saanud K. Karmi loodud Antonius Shakespeare'i tragöödia «Antonius ja Kleopatra», Arbenin M. Lermontovi draamas «Maskeraad».

Käesoleval hooajal oli Kaarel Karmi suureks loominguliseks saavutuseks Kustas Lohi roll Egon Ranneti näidendis «Südamelaval».

Oma 50. sünnipäeva ja 30-aastase lavategevuse juubelit tähistab Kaarel Karm M. Lermontovi «Maskeraadiga», kus ta esineb Arbenini osas.

Andres Särev

Eesti laulud välismaa raadios

Raadioaparaadi skaalal huvitavat saadet valides jäid paljud muusikasõbrad hiljuti liht kolmveerand tunniks kuulama üht pika laine raadiojaama. See oli raadiojaam «Deutschlandsender» Saksa Demokraatlikus Vabariigis. Miljonid inimesed kuulsid kontserti eesti estraadimuusikast.

Mängis Eesti Raadio estraadirekster R. Merkulovi juhatusel. Grupp Eesti Raadio töötajaid viibis hiljuti turismimatkal Berliinis ja teistes Saksa Demokraatliku Vabariigi linnades. Nad andsid Berliini Ringhäälingule üle Tallinnas koostatud ligi tunnialase raadiosaate «Nõukogude Eesti laulab». Saates kõneldakse eesti laulu ajaloo ja traditsioonidest ning selles esinevad meie tuntumad koorid ja solistid. Mängivad karjapasun, kannel ja torupill. Eesti Raadio segakoor laulab «Tuljakut». Rea laule kannavad ette Riiklik Akadeemiline Meeskoor ja viimased üldlaulupeol esinevad ühendatud meeskoor. Saate teises osas kuulevad muusikasõbrad saksa

klassikalisi muusikapalu eesti solistide T. Kuusiku, G. Otsa ja V. Neeluse esituses. Tartu üliõpilasmeeoskoor laulab «Palverändurite koori» R. Wagneri ooperist «Tannhäuser». Saade lõpeb Fr. Schilleri sõnadele loodud A. Lätte viisiga «Laul rõõmule».

Möödunud pühapäeval toimus Soome ringhäälingus eesti laulude kontsert, nimetuse all «Ohtupoolik Tallinna heliplaadikaupluses». Sissejuhatava sõnavõttega esines ja andis soome raadiokuulajatele iga üksiku laulu kohta seletusi Kalevi Kilpi, kes Soome kultuuritegelaste delegatsiooni koosseisus hiljuti Eestit külastas. Poole tunni jooksul esitati terve rida laule G. Otsa, E. Aime ja A. Rinne esituses. Kõrge hinnangu andis K. Kilpi eesti koorilaulu kultuurile. Näited olid valitud Riikliku Akadeemilise Meeskoori ja J. Tombl nim. Kultuurihoone segakoori repertuaarist. Akadeemilist Meeskoort nimetas K. Kilpi üheks kõige tugevamaks kogu Euroopas.

EN Heliloojate Liidus

EN Heliloojate Liidu järjekordsel arutluskooolekul tutvustas V. Tarkpea muusikat nukunäidendile «Lumehelbekese kool». Kuulati ka kaht laulu: H. Otsa eesti rahvaviisiseadet naiskoorile «Aia-

tuia» (L. Algreve rahvalauleaineline tekst) ning A. Velmeti häälele ja klaverile saatud eesti rahvalaulu «Nõelamäng».

Samal koosolekul jagas E. Kapp oma muljeid hiljuti reist Soome.

Maanteede kaunistamisest

Järjest suurenev autode hulk ja nende suur liikluskiirus seavad uusi ülesandeid teedele. Teed peavad arenema ühes autodega. On vaja ehitada uusi supermaanteid ja parandada olemasolevate teede kvaliteeti. Kui nüüd kõneleme teede kaunistamisest, siis väidetakse sageli, et kunstnikud ja arhitektid tahavad jälle puhttehnilist objekti rikkuda. Ma ei vaidle, tee on ja peab olema tehniline objekt veelgi suuremal määral kui seni. Kuid kaunistamisega suureneb veelgi teede, eriti maanteede väärtus, ja õigesti läbiviidud haljastamine aitab lahendada isegi paljusid raskeid liiklusprobleeme.

Meie vabariigi ehitab ja kaunistab teid Autotranspordi ja Maanteede Ministeerium. Igal aastal kasutatakse suuri rahasummasid maanteede äärde puude ja põõsaste istutamiseks, skulptuuride ostmiseks ja ootepaviljonide ehitamiseks. Kahjuks kasutatakse kõigjal ühtlasi, šabloonseid puuderidu, ristteedel linnatüüpi haljasaladid kõnniteedega, mida keegi ei kasuta, sagedasti korduvad samad skulptuurid jne. Arvan, et tuleb teede kaunistamisel ka otsida ning töösse rakendada uusi ja paremaid lahendusi.

Kiire liiklemine on aeglasest ohtlikum. Kuna aga kõikide uute autotüüpide normaalkiirus järjest suureneb, kujuneb ohutu liiklemise võimaldamine tähtsaks probleemiks teede ehitajatele. Teiseks nõudeks on liiklemise mugavus.

Kõrgevaliteedilisele teele on vaja anda õige suund, tehniliselt vajalik profiil ja teda kaunistada ümbruse maastikuga sobivalt.

Meie vanemad maanteed on ussina kõverad. Vahest valendab põõsa taga tee käänak, sinna jõudmiseks aga on vaja teha pikk kõverik. Muidugi on moodsa autoliikluse juures seesuguste maanteede kasutamine tülakas ja aegaviitav. Kõveratest teedest vabanemiseks hakati ehitama kümnete kilomeetrite pikkuselt nõörsirgeid teid. Niisuguseid sirgeid teid ehitasid juba roomlased paar tuhat aastat tagasi. Saksa esimesed uhked autoteed olid sirged. Kuid need valmisid pettumuse, sest selgus, et oli küll arvestatud autosid, kuid mitte nende juhte kui inimesi. Nõörsirgetel teedel sagesid õnnetused, sest tee monotoonus tõttu autojuhid tukastusid.

Nii ei osutunud kahe asula vahel olev nõörsirge tee selle ohtlikkuse tõttu mitte kõige lühemaks. Ka meie autojuhid teavad, kui tülikas on näiteks pimedas sõita Tallinna—Pärnu maantee esimesel paarikümnel kilomeetril. Praegu tuleb pidada nõörsirget teed samuti ajalooliseks kategooriaks kui ussina väänlevatki.

Osttarbekohaseks tuleb pidada praegu maanteid, mis kergelt loogeldes liituvad maastiku reljeefiga.

Maanteede põikprofiilist ma arvan, et kraavide kaldad ei tohi olla nii järsud, kui meil on tava. Ainult ühel Tallinna—Tartu reisiril nägin 11 kraavi sõitnud autot. Kui aga kraavide kaldad oleksid olnud laumad, poleks enamikuga neist juhtunud õnnetust.

Asudes maanteede haljastamise küsimuse juurde, juhin kõigepealt tähelepanu erinevatele maanteede ja linnade ning asulate tänavate vahel. Linnateed on maa-alal vähesuse tõttu surutud rangelt korrapärase vormi. Puid saab istutada ainult ridadeks. Maanteed kulgevad aga laialt maastikul, kus nende haljastamiseks on palju laialdasemad võimalused.

Maanteede haljastamisel me tunneme kaht erinevat süsteemi: korrapärast ja vabakujulist maastikulist. Korrapärase haljastamisviisi juures äärestatakse maanteid kas ühe või kahe poolt korrapärase puuridaga. Istutusmaterjal peab olema ühtlase suurusega ja võimalikult üht ja sama liiki. Puude read suunavad pilgud sihi poole, muutes seega tee pidulikuks. Eriti olulise tähtsusega on aga puuridade istutustöö lihtsus. Puude asukohtade märkimiseks on töötajatel vaja kasutada ainult mõõdulinti, kuid kunstiliselt vaistu neil ei ole vaja. Vist see lihtne töötamine ongi põhjuseks, et korrapäraseid puude ridasid leiame kõikjal, sagedasti ka sealt, kus need vähem sobivad. Niiviisi haljastatud maanteedel on ka mõningaid väga olulisi negatiivsusid. Stigisel mahalingenud lehed muudavad vihmase ilmaga tee libedaks ja autod võivad libiseda. Suured puulehed, näiteks vahtrate ja paplite omad, on ses suhtes halvemad väikestest kaselehtedest. Tee laiendamise korral, ja laiendada tuleb teid tulevikus kindlasti, tuleb eemaldada vähemalt üks puude rida. Teid palistavate side- ja elektriliinide tõttu tuleb käärida jällegi

Meeste laul kõlab hästi

Hiljuti kogunesid Tartu Tervishoiu-töötajate Maja meeskori liikmed hooneläsi järelevalvetes, et alustada uut tegevusaastat.

Kooril seisab ees ulatuslik töö. Esimene suurem ja laululauaslikuma kavaga kontsert antakse detsembrikuu, traditsiooniline soovikontsert 1957. a. veebruaris või märtsis ja kevadkontsert sama aasta mais.

Nii nagu eelmistel aastatel, esinetakse ka tänava Tartu kätistes, raviasutustes, soovhoosides ja kolhoosides. Koori suvises kavas on kontserdimatk Kõnissse.

Koori harjutused toimuvad regulaarselt kaks korda nädalas. Meeste laul Voldemar Kliimani juhtimisel kõlab hästi, suve jooksul pole koori tase langenud.

A. Lusti

terve rea puude kroone. Madalatuvelised puud koguvad talvel lumehangi. Kuid suuremaks puuduseks on korrapärastel puuridel, et nad muudavad tee sõitjale monotoonseks. Sõitjast mõeldud puude tüved kindla vaheaja järel, ja see mõjub niisama uinutavalt kui kõrva ääres tiksuv kell. Pruugib tukastada vaid murekond sekundist, ja kõrvalekalduvat autot ootab tee ääres kraav või ridade kasvavate puude tüved.

Linnast väljasõitev inimene tahab näha, mis sünnib mujal. Tore on vaadata, kuidas on muutunud maal tootmine, kuidas õitsevad puud ja lilled. Puude read katavad aga vaate. Seega eraldab korrapärane haljastamine viis tee ümbruse maastikust.

Korrapärane maanteede haljastamine viis on õigustatud ja sobiv tasemel, korrapärast maastikust, nagu seda on Hollandi ja mõningad meie vabariigi põhjapoolsed osad, samuti sobivad puude read asulate ja linnade lähemas ümbruses.

Vabakujuline maastikuline maanteede haljastamine süsteem liidab maantee kui tehnilise objekti teadumbriseva maastikuga ühtseks tervikuks. Haljastamine ei piirdu siin ainult teede valdusel oleva maanteega, vaid algab tee servast ja ulatub silmapiirini. Meil ei ole enam ürgset looduslikku maastikku, kui mitte arvestada võsa. Kõik puusalud, põllud, uhked üksikpuud ja lilled asad on tekkinud aastatuhandete jooksul inimeste tootmistöö tulemusena. Võsastunud karja- ja heinamaad on samuti tootmistöö tulemus, aga siin on seda tööd tehtud üpris vähe, tähendab laiskade töö tulemus. Vabakujulise haljastamisviisi juures me püüame varjata vähem nägusaid vaateid, täiendada maastikul asuvaid puude rühmi uute istutustega ja siluda teede ehitamisel tekkinud mulla aluspinnast paljusti, metsa raldservi jne. Põhiline haljastustöö toimub küll ainult teele kuuluvaa maa-alal osas. Nii lihtne, kui selline vabakujuline haljastamine näib, nõuab selle töö läbiviimiseks väga arenenud meetodit ja suurt asjatundmist. Istutusmaterjalil vajaduse suhtes on seesugune haljastus ökonoomsem korrapärasest viisist. On võimalik nii asetada puud ja põõsaid, et nad ei segaks side- ja elektriliine. Kõige olulisem on aga, et maastiku ja tee sidumiseks muudame maantee sõitjatele huvitavaks. Kord näeme kaugeid avaraid viljavälju, samas aga sulle puudesalu vaate ja tee ümbrus muutub hämaraks. Tähelepanu, tugevad ja nõrgad muljed vahelduvad ja seega hoiavad sõitjaid erksatena.

Maanteede haljastamiseks ei saa kasutada kõiki meil parkides ja aedades esinevaid taimeliike, vaid õige on kasutada ainult need paiknema ümbruses esinevaid taimi. Kastanid, elupuid ja sirelid on võõrkehad meie maastikul. Tähtsamateks puuliikideks meie maanteede kaunistamisel jäävad: kuusk, mänd, kask, tamm ja pihlakas. Muidugi võib paigutada siia liita veel paju, haabu ja kadakaid. Jalakad, saared, vaht- rad aga kuuluvad elamute lähema ümbruse taimematerjali hulka. Põõsastest õitsevad meil lodumetsades valgeõielised lodjapuid, mille punased lükkivad marjad püsivad talveni põõsastel. Üha rohkem näeksin ka kibuvitsade kasutamist teede piirkonnas. Peale istutuste õite kannavad nad rohkelt C-vitamiinirik- kaid marju. Meie vabariigi põhjaosas kasvab rohkelt kukerpuid, kuid needest kui kõrrerooste levitajast tuleb loobuda. Nii võib leida palju ja iseloomulikke taimi iga rajooni teede ümbruse kaunistamiseks.

Omaette probleemina esineb tee kää- nakute haljastamine. Siin tuleb sõitjate tähelepanu juha aegsasti juhtida tee suuna muutmisele. Alati on hea, kui käänakku taha istutame rühma valgetüvelisi kaski, mis hästi paistavad silma pimedas. Meie bitumenskatttega teed on ju pimedas väga halvasti nähtavad ja valge keskjoone märkimine on vist veel kauge tulevikus küsimus.

Väga palju istutatakse meie teede äärde viljapuid. Seda soodustab eriti meie viljapuukoolide edukas plaanitöö- mine. Kuid kui vaadata neld noori vilja- puud mõni aasta pärast istutamist, siis on olukord kurb: jäned, poisid ja ilmastik on hävitanud neist enamiku.

Tõesti toredad on Kesk-Euroopa vilja- puu puisteed. Seal kasvatati istutus- materjal aga erilisel ette juba puuko- lides. Puude tüved olid juba kohale istu- tamisel käsivarre jämedused ja paari meetri kõrgused. Ka seal arvati, et see on väga tasuv puuviljade tootmise viis. Kuid umbes 1930. aastate paiku loobuti uute viljapuu puisteede istutamisest.

Miks? Kõigepealt taimekaitsetööde läbi- viimine oli teede ääres tülakas, kuid hädavajalik, ja suurtes viljapuuaedades tuli puuviljade tootmine odavam. Tee- äärsed viljapuured olid tootmise arene- misest maha jäänud. Tuleb tähele panna, et hea viljapuu ei ole kunagi hea ilupuu, ja hea ilupuu hea viljapuu. Huvitav on aga Leningradi teede kaunistamine 30 km ulatuses 100 m sügavuste vilja- puuaedadega. Kuid kas see ei muuda siiski teed pisut monotoonseks?

Lumetõrje istandike rajamine on meil hädavajalik. Neid võib aga ka istutada nii, et need ei näiks seintena. Meie vabariigi maanteede kaunistam- ine ei ole piisav. Kuigi istutatud puu- de arvu järele otsustades on plaan täi- detud, jätab kunstiline külg palju soovi- deta. On mindud kergemate teed ja istu- tatud puud ainult korrapärase ridade- na. Mis mõte on aga näiteks metsa vahele veel istutada puude ridu. Peale Tallinna —Leningradi maantee esimese 30 Tal-

linna-poolse kilomeetri valmimist käis kohal komisjon ja otsustas teed kaunis- tada Tallinna piirides korrapäraselt, lin- nast väljaspool aga vabakujuliselt. Hal- jastamise tingimused olid väga raskest, sest teede ehitajad olid musta elava mul- laga valmistanud tee keha, tee ääres oli puhas paljastunud paas. Muld kui mitte mahukindel materjal vajus kohati ja tegi tee ebatasaseks, puid aga ei olnud kui- dagi võimalik kohe istutada. Hiljem ununes komisjoni seisukoht, ning tee muldkeha äärtele istutati korrapärased puude read. Ei saa süüdistada meie maanteid korrahoidvaid organeid, vaid neile mitte paikapildavate tööplaanide andjaid, kes ei tee vahet, kus teed asu- vad, ja rahuldavad ainult kvantitatiiv- sete arvudega plaani täitmist.

Kui tahame meie vabariigi teede hal- jastamist viia kõrgemale tasemele, pea- me algama juba teede ehitamise algu- sest. Kogu tee pinnalt tuleb koorida kõik elav pealiskihid ja säilitada tee kõr- val korralikes riitades kuni haljastustöö- deni. Tee muldkeha täitmine, kraa- vide süvendamine tohib toimuda ainult aluspinnast materjaliga. Tee äärtes asuva maa-alal ulatuses ei tohi maha võtta kõi- ki seal kasvavaid puid. Ilusamad üksik- eksemplarid tuleb võimalikult säilitada. Side- ja elektriliine saab paigutada ka nii, et need ei hävitaks üldiselt juba kohal kasvavaid puid. Siis on vaja tee ümbrusest valmistada detailne plaan, kuhu on märgitud kõik seal kasvavad puud ja muud objektid. Haljastustööd saab juhtida ainult vastava ettevalmis- tusega asjatundja aednik, ehk veel pa- rem — aiaarhitekt. Mitte ainult puude ja põõsaste istutamine ei ole piisav, vaid teadmine maapind tuleb katta ka muruga. Kui võimalik, tuleb ümbruse põllud tuua otse maantee äärde.

Teede äärde ehitatakse sõitjate tee- nendamiseks katuselaseid ja ooteruu- me. Ma ei tea, millisel viisil võivad aga praegused paviljonid olla kooskõlas meie maadehituse stiiliga? Need ehitu- se on peaaegu eranditult meie niiskes kliimas kiirelt kõdunevate keppvõre- tikust seintega, äärmiselt inetud ja kal- lid. Siin tuleb meie arhitektidel teha tõsis- töid. Seenekujulised katuselased on vahelst päris ostabekohased, ker- gesti võivad nad muutuda aga mütlöö- lilesteks kärbseseenteks ja pakapikkude kodudeks.

Palju on kirjutatud meie maanteede äärde asetatud skulptuuridest. Autojuhi- tide keeles on nad «peaiglid Gabrie- lid» ja muud. Skulptuuride asetamine maanteede äärde ei ole põhjendatud ilma ajaloolise või muu põhjusega. Meie teede äärsed skulptuurid — on aga veel odavad tsementreproduktioonid, mille- del puudub kunstiline väärtus. Arvan, meie Kunstnike Liidu algatusel tuleks kõik nende asukohad võtta revideerimise- se ja enamik neist kõrvaldada.

Varem oli meie maanteede äärde ase- tatud tsementist lihtsad, kuid nägusad kilomeetripõstid. Kuid nüüd on millegi- pärast need mitmel pool asendatud ine- te ja nigelate raudtorudest postidega. Kas ka selliste pisiasjade kunstilise kavandamisega ei saa tõsta meie maan- teede ilu?

Eespool toodust nähtub, et maanteede kaunistamine on küllaltki keerukas ja tähtis küsimus, mis vajab palju enam tähelepanu, kui seda on suudetud osu- tada seni. Tõid tuleb teostada heal tase- mel, et meil ei pruugiks kunagi edas- pidi häbeneda tulevaste inimpõlvade ees.

A. Niine

Südasuvises ROOTSIS

Turismist

«Turist» on kirjaniku kohta siiaaani kõinud enam-vähem sõimusõna eest. Nüüd, kus massiliselt ilmub reisikirju ja turistimärkmeid, pole asi enam nii hull. Kuid selle kümnekonna päeva jooksul, mis me Rootsis viibisime, tundsin, et turist pole ikka päris-inimene. Peas on mingi kihisev virvare, elamuste kesk- punkt on koondunud jalgedesse, mis löö- vad tuld. Jalad omandavad isegi naga- omaette olemise, aiamisvõime. Kuulsin, kuidas üks mu kaaslasi imestas: pruugib muuseumiuksele ainult läheneda, kui juba hakkavad tuikama!

Peamine on aga see, et kõigil üm- briseval pole sinuga mingisuguseid suhe- teid. Majades ja inimesed elavad, mõda kindlaid tänavaid lähevad iga päev tööle, on kodukatted, esimese kohtamise alleed, lemmikloovikud jne. Turist ainult vaat- leb, õigemini jookseb silmadega siia- sinna ja järgmisel hetkel pühib üs- mulje eelmise. See päris loomulik asja- olu tekitab minus lakkamatult ebamuga- vat hämmeldust.

Istun Stockholm kiriku kivi pingil, Rid- darholmskyrka's, mis on tähtis selle poolest, et sinna on maetud rohkelt Vasa- kuningaid, nende seas ka ajaloo- st hästi tuntud Gustav Adolf ja Karl XII. Kirik on turistide täis. Oma pikaldast lauseid veeretades astuvad soomlased. Mõeldud kärsitud ameeriklased. Liit- gume üldse alates turistimüüsluse. See algas juba Leningradi «Astoria», kus võis näha küll soome rahvapärimed, küll india loorkeite, iraani uhked mund- reid jne. Soomlastega «rahurongi» osa- võttajad tekkisid kõhe elavad vestlused. Need olid enamasti lihtsad inimesed ja lausa põlmas saadud muljeist Moskvas

ning mujal Nõukogude Liidus. Stokhol- mis Malmi hotelli liftides, juajees ja restoranis sugisime külg külje kõrval ameeriklastega. Siin olid valdavas ena- mikus igavlevad vanad daamid, juuk- sed võrviitud sirviallised kuni veikleu- lillani, kõrvades ja kortsus kaelte üm- ber uskunud hoormad kiiskavaid asju.

Esimese Vasa hauaplaad. See Vasa oli mees, kes rajas Vasade dünastia, kind- lustas Rootsi riikliku iseseisvuse, teostas usupuhastuse... Kuulan, ja tuleb hoo- pis ketserlik mõte: vana siin Rootsi ku- ningate hauda, aga kodualas mõdanepud maasikad ära... Turismi juurde on kõi- kides aegades peale kuulunud kirikud, muinsused, muuseumid, ja küllap see nii peab ka olema. Meie rühmas oli küll- lalt neid, kes ühesuguse reipuse ja rau- gematu energiaga aina küsitlesid ja märkisid, kes nõudsid aina uute objek- tide külastamist, et rikastada oma fotokollektsiooni. Mõeldav oleks siiski mingi harvendatud kavaga program- nende jaoks, kes ei jaks liiga palju muljeid korraga vastu võtta, või keda ei huvita niipalju tähelepanuväärused, kui tavaleine rahvas ja rahva ilu.

Oli säärane päev, eelviimane päev Rootsis, kus istusime hommikul bussis ja lahkusime Faluni linnast. Sõitsime läbi rahvakunstimaa Dalarna. Kui hakkas seda päeva meenutama, vilksatavad sil- made ees mitmesugused vaated, mille pidamisteks tehti paariminutilise peat- use, hioskites suveniiride ostmiseks ja puuhobused, tuulikukesed, nukud jne. Kaks linna, Leksand ja Mora, lahutasin hiljem ära brošüride abil. Tegime Si- lioni järve ümber poolringi ja tagasi, ja lüdsime südaöö paiku Upsalasse. Ma ei tea, mitu sada me kilomeetrit sel päeval läbi sõitsime, kuid oleksin eelista-

Heliloojate, poetide ja interpreetide koh- tumisõhtul 8. oktoobril lugesid luuletajad H. Mänd, E. Krusten, O. Roots, M. Nurme, J. Nasalevits, M. Veetamm, O. Kruus, M. Kesamaa, V. Beekmann ja E. Niit oma uusi luuletusi, kuulati laule Riikliku Akadeemi- lise Meeskoori kvarteti ettekandes kui ka heilintideid. Luuletajate ja heliloojate vahe- lise kontakti süvendamise küsimustest kõne- les kultuuriministri asetäitja P. Uusman,

kuna noorelt heliloolalt V. Ojakäärult oli pikem sõnavõtt laululoomingu, ni teksti kul- ka muusika spetsiifika probleemidest. Ela- vas ja sõbralikus keskustelus vahenati mõtteid. Kahju vaid, et sellist meeldivast kokkusaamisest jäid eemale meie interpree- did (välja arvatud meeskvaritett). Pildid: (vasakult) P. Rummo, L. Aus- ter, E. Aarne, E. Arro, M. Veetamm, H. Kõrvits, E. Niit ja A. Veimet vestlemas.

TOIMETUSE POSTIST

RAHVAMAJA OOTAB KORRASTAVAT KÄTT

Kauni Pangodi järve ääres asuv Pikksaare rahvamaja on olnud üm- bruskonna elanikele armastatud kohaks. Looduslikult kauni koha ja rohkearu- lise publiku tõttu külastavad teda pal- jude teiste rahvamajade isetegevusla- sed külaliskesetendustega. Kurba pilti pa- kub aga rahvamaja hoonel ise, mis va- jab kiiresti remonti. Kõigepealt nõuab uuendamist üks pool katust, mis la- seb vihma läbi. Seepärast on ruumid alati röösked, saab kannatada rahva- maja mõõel, eriti tiibklaver, rääkimata seintest, laest ja põrandast.

Suureks puuduseks on veel asjaolu, et rahvamaja pole näitlejate garde- roobi, mille ehitamiseks vähese kulga on aga ruumilised võimalused olemas. Selleks tuleks ainult näitlejate ruu- miks eraldatud toale valmistada põ- rand ja ahi ning krohvida seinad. Näit- lejate toa puudumisel ei saa rahvamaja suuremad teatrid külastada.

Juba korduvalt on rajooni ajalehes «Uus Tee» selle kohta kriitilisi artik- leid ilmunud, kuid senini asjatult. Ümbruskonna elanikud ja isetegevus- lased ootavad rahvamaja kiiret korras- tamist.

H. Davel

KEERULINE PROBLEEM

Hargla külaraamatukogu (Valga rajoonis) asub eramajas, väikeses toas, mis vaevu suudab mahutada kümnet külastajat-raamatutõpra. Hiljuti sai raamatukogu kultuuriosakonnalt kaks riulit, mis hädasti ära kulksid, aga ruum on nii väike, et raamatukogu juhataja Salme Kõkk ei oska neid kui- dagi ära mahutada. Eramaja omanik on nõus andma raamatukogu jaoks veel teist ruumi, millest saaks kujundada lugemistoa. Häda on ainult selles, et ei leita või- malusi igakuise üüri (20 rubla) tasumi- seks. Rahvamaja juhataja ja lugejad

imestavad, missuguseid «keerulisi» olu- kordi võib mõnikord tekkida: Hargla rahvamajas asuvad ometi kauplus ja koorejaam, muidugi ei kasuta nad ruu- me tasuta, — kas ei saa siis nende sissetulekute arvel tasuda väikest üüri lugemistoa vajaliku ruumi eest. Näh- tavasti ei saa, sest Taheva külanõu- kogu esimees A. Rebane laotab ni- suguse jutu peale nõutult käsi. Ja kohapealsete jõudude poolest jääbki see keeruline probleem vist lahenda- mata.

E. Eemois

Eesti kunstnike kontsert Riias

Riias esinesid Eesti NSV tee- nelised kunstnikud G. Ots ja V. Gur- jev. Esimene neist esines Läti Riik- likus Ooperi- ja Balletiteatris Tšai- kovski ooperis «Jevgeni Onegin» ni- miosas, kuna V. Gurjev täitis Lenski osa. V. Gurjev oli kaastegev ka Verdi ooperis «Traviata» Alfredona. Lisaks esinemistele ooperis andsid mõlemad kunstnikud teatri ruumes 9. oktoobril kontserdi, kus oli kaastegev Läti NSV teeneline kunstnik A. Zvagulis (viul). Klaveril saatsid H. Vilumane ja G. Podelski.

Debora Vaarandi

I. Oistrahi kontsert Narvas

Pärast edukaid esinemisi Tallinnas andis Igor Oistrach kontserdi Narvas. Kunstnik esitas Beethoveni sonaadi «Kreutzeri», Bachi «Chaconne'i», Chaus- soni, Kreisleri, Medtneri jt. helitööd. Klaveril saatis A. Ginsburg. Rohke- arvuline kuulajaskond võttis kunstnike ettekanded väga soojalt vastu.

Esinema Moskvasse

Möödunud nädalal sõitsid Tartu Kammivabriku isetegevuslased esinema Moskvasse. Antakse kaks kontserti telluloidi valmistavates ja töötlevates Moskva ettevõtetes, Zilevski keemia- kombinadis ja vabrikus «Zarja». Kontsertidel esinevad rahvatantsu- rühm Elli Kangro juhtimisel, nais- ansambel jt.

nud Siljani järve ilu vaadata ainult ühelt kaldalt, selle eest paar tundi jär- jest segamatus rahus, ei pildid jõuksid vajada silmakilest sügavamale.

Turist on pool-inimene, ta on olnud täiesti malkakavast ja oma grupist. Käär- programmist kiirustamise ja grupi- luse venimise vahel õpetasid meie roots- lannast giidile vürsti selgeks eestikeelse lause: «Eesti rahvas istu bussis!»

Suvi Rootsis pole soodas aeg rahva elu mitmekülgsemaks lundmaõppimiseks. Oli range puhkuseaeg. Tööstudeki pea- aegu seisis. Külastasime vana vasekae- vanduste linna Faluni, kuid püridu tuli mäemuuseumi vaatamiseks. Mäemuuseumi, veel rohkem ajalootasie, pakub see küllalt huvi. On ju siinseid kaevandus- sed iidseid, isegi kirjalik dokumentatsioon ulatub 13. sajandisse. Võis imitleda ka müntidekogu kurioosumeid, nagu 20-kü- lise vaskmündi, mis kujult meenutab ma- sepiku panni.

Falunist paistab, kui palju Rootsis ela- takse turismile. Linn on väike ja vaik- ne, maagitoondang pole enam suur. Rek- laambrošüürid võib näha, et vanlumis- väärsust on kaunis kasinalt. Nendegi hulgas on sääraseid, nagu Fel-Matsi haud ja pilt muuseumis. See 17. sa- jandi mäemees kukkus kaevanduses vase- viitriooli lahusesse, ja kui ta 75 aasta pä- rasti leiti, oli ta balsameeritud täies noo- ruse ilus... Kuid linnakeses on palju häid hotelle ja restorane. Grand-hotellis, kus peatusime, olid luksustikud, origi- naalse sisekujundusega ja rohke saai- lad arvestatult ilmselt Dalarnamaa rikaste turistide jaoks.

Põldudel oli vaikus, ristikeid juba sa- dades, viljaltõukus veel kaugel. Teatrid, kontserdisaalid olid muidugi suletud. Spetsiaalseid kohtumisi meil rootsi töö- listega polnud. Need, kes meie seas rootsi keelt oskasid, said küll aeg- ajalt jutujärel.

Kui see meiega polnud erandlik, siis järgnevatel turistidele näpunäide: mat- ka lõpule mitte suuri lootusi panna. Kui läksime, siis õõbisime Leningradi «Asto-

Lehekülgi eesti muusikaajaloost

Vähe on uuritud ja uuritakse praegu meie laulu- ja pasunakooride saavutusterohtet ajalugu, kuigi mitmed muusikakollektiivid pühitsevad juba oma saja aasta juubelit. Nõnda on tänapäevani tundmatuks jäänud teeneterikka Kärkna pasunakoori ajalugu, mis tegevuse lühikesele kestusele (1867—1871) vaatamata on täis loomingulisi saavutusi ja ka oma eluõiguste eest võitlemist.

1860-ndal aastal tegutsesid Eestis 10—15 pasunakoori, kellest kõige rohkem silma paistis Väägvere koor D. O. Virkhausi juhtimisel. Kuid järsku tekkis sellele võistleja: 1867. a. algul asutati Tartu linna lähedal Äksi kihelkonnas Kärkna vallas uus pasunakoor, kelle juhiks sai Orge kalla koolmeister Paul Bergmann. Ta paistis koolmeisterina teiste hulgas välja ning sai mitmel puhul rahalisi preemiaid. Pasunakoori liikmed soetasid omal kulul muusikariistad ja hakkasid nii hoolikalt õppima, et juba esimesel aastal ärastasid oma võimetega tähelepanu. Peale tavaliste esinemiste korraldati 1868. ja 1869. aastail mitu kontserti oma kihelkonnas ja Tartu linnas nälgijahäälsete abistamiseks. Kontsertide tulust püüti tasuda ka instrumentide ostmisel tekkinud võlgasid.

Kuid kooril tekkis konflikt Äksi pastori, sakslase E. Wegeneriga. Tüli algas pasunakoori esinemisest Kärkna kreekakatoliku usu preestrimajas 15. juunil 1869. aastal. Noor pastor oli alles paari aasta eest ülikoolist tulnud, kuid juba jõudnud ennast näidata kõvakäelise «hingekarjasena». Ta oli kirikumõisa renditaludest minema kihutanud eba-meeldivad rentnikud ja üht 60-aastast talumeest õpetanud kõrvakiludega.

Kärkna orkester kuulus laulupeol 16 mängijaga suuremate hulka ja paistis välja oma heade võimetega, võisteldes Väägvere pasunakooriga. Peokavas puudus pasunakooride esinemine ning nad mängisid ainult rongkäigu ja koosviibimiste kaunistamiseks. Kolmanda pidupäeva õhtul kohtas koorijuht pastor Wegeneri, kes ägedasti meenus orkestri esinemist preestrimajas ja kuulutas, et ta ei vajavat enam koori ja see võlvat nüüd esineda, kus soovib. Sealsamas kutsus ta demonstratiivselt Väägvere pasunakoori Äksi surnuaiapühale mängima, kuna oma pasunamehed ei kõlbavat enam kirikule. Pühad pasunad pidid olema rüvetatud ja pastor keelas nendega esinemise kirikus, «kuni kuradid väljakuhtuvad pastor need jälle on puhastanud nende külgehakanud mustusest», nagu ironiseeris tolleaegne vene ajaleht. Tõeliseks põhjuseks oli pastori kartus, et eestlased lähenevad venelastele, nagu öeldakse ajaleheski: «Bergmann oli ennast näidanud venelaste sõbrana, ja hirmutavaks näiteks teistele oli mõõda-pääsmatu teda kõrvaldada.» Pastor kavatses teda koolmeistriametist vallandada, kuid selleks ei jätunud põhjust, kuna Bergmann oli 17 aastat koolis töötanud ja selle kihelkonna esimesele kohale tõstnud.

Konflikt kandus Kärkna vallavalitsusse, kust saadeti pooleldi ebaseduslik kaebus kihelkonna koolivalitsustele. Ühine koolivalitsuse ja vallakohtu komisjon tuli koolimajja asja uurima, kuid tunnistas Bergmanni tegevuse õigeks. Hiljem korraldas pastor Orge koolimajas pasunate õnnistamise «kiriklikuks tarvitamiseks.» Kuid sellega ei lõppenud võitlus pastori ja koorijuhiga vahel.

1870. a. lõpul kutsuti koor Rakveresse esinema. Kutse võeti heameelega

vastu. Bergmann kasutas koolivaheajaga ja palus pastorilt veel kuujalist vabastust koolitööst. Ta muretses endale asetatjaks ühe kohaliku noormehe, kes tuli koolis küllalt hästi toime. Pastor kutsus koori lahkumisel oma majja, kust saatis õnnistusega teele.

Pärast seda, kui Rakveres anti vanaaasta õhtul edukas kontsert, kohtasid pasunamehed kedagi Tallinna koolmeistrit ja «Estonia» seltsi liiget, kes kutsus nad endaga kaasa ja aitas kontserte Tallinnas korraldada: 6. jaanuaril Kaarli kirikus ja 11. jaan. Gildi saalis, kus viibis isegi Eestimaa kuberner. «Tallinna sakslased külvavad muusikamehed kiitusega üle ja kuberner austas Bergmanni avaliku käesurumisele», kõneldakse ajakirjanduses. Tallinna leht «Revalsche Zeitung» kõneleb Tartumaa talupoegade kontserdist kui «erilisest üllatusest».

Edu innustas pasunakoori edasi sõitma Jõhvi ja Narva kontserteerima. Kogu jõuti alles 20. jaanuaril, siin ootas neid «pastoraine äike»: neid olivat lubatud sõita ainult Rakveresse, muudest reisidest saanud pastor teada alles ajalehtede kaudul See olevat lausa kuritegu, kuigi Bergmann seletas, et temal on 7 puhkepäeva veel kasutamata.

Kohe saadeti kaebus kihelkonna koolivalitsusse. Seal leiti Bergmann süüdi olevat koolitöö laokilejätmisses, kusjuures asetäitjat ei arvestatud, kuna see oli koolivalitsusele esitamata jäänud. Bergmann otustati, ilmselt pastori survele, koolmeistriametist vallandada. Kihelkonna rahvas protesteeris huigaliselt, kuid seda ei arvestatud, varsti määrati ametisse teine koolmeister ja Bergmann pidigi Kärkna lahkuma.

Kuid enne Kärkna lahkumist korraldas Bergmann 1871. aastal pikema kontserdireisi väljapoole kodukoha piire. Tallinnas oli ta kontakti saanud Carl Robert Jakobsoniga, kes aitas ulatuslikku ettevõtet organiseerida. Jakobson avaldas Peterburi soome ajalehes «Pietarin Sanomat» kirjutuse eesti pasunakoori kohta ja märkis lõpuks, et eesti kooride tegevus «vääraks järeletegemist ka Ingeris ja Soomes». Kärkna pasunakoor andiski 1871. a. mais kontserdi Peterburis ja sõitis koos C. R. Jakobsoniga edasi Soome. Pärast esinemist Viiburis korraldati kontsert Helsingi ülikooli aulas. «Samal laval, kus varemalt saksa ja põhjamaade kuulsamad heilmehe ja mängijad on esinenud, nähti nüüd rühma talupoegi, pildid kaenas, kummarduvat publiku poole. Seljas olid neil tumesinised rüüd, punane villane või vöö. Juuksed olid neil pikad ja kammitud kahele poole lauku. Näod samasugused nagu soomegi talupojal. Juhatas keegi talupoeg Paul Bergmann, kes oma kodukohas on korjanud oma ümber ka laulukoori, kuhu kuulub 50 meest ja naist. Tema kõrval puhub pasunat tema 11-aastane poeg, kes kodus oles karjas käib,» nõnda kirjutatakse soome ajalehes. Esinemist ei kiideta eriliselt kunstiliselt, kuid see olud «süüsi kunstiväärtuslikum, kui oleks võinud oodata meestelt, kes on kogu eluaia olnud võõraste lke all».

Helsingist sõideti koos C. R. Jakobsoniga Soome sisseamaale Janakkala kihelkonda, kus esineti rahvakoolis Vestdli kohalike talupoegade ja need avaldasid soovi samalaadse pasunakoori asutamiseks; hiljem olevatki Soomes mitu orkestrit tekkinud Kärkna meeste eeskujul. Kahjuks on see silmapaistvam ja varasem eesti orkestrimuusika üritus

ekslikult omistatud Torma pasunakoorile, tuginedes peamiselt 1875. a. «Suomen Kuvalehti's» avaldatud eesti pasunakoori puulõikelise pildi allkirjale «Torma pasunakoor».

Kärkna koori «rahvusvaheline» kontserdireis kujunes talle aga tühtlasi surmaeliseks luigelauluks. Suurte võimete ja hõlpsa kaotamine lastas ka orkestri,

Kuid Bergmanni tüli ei võinud jääda üldsusele teadmatuks. Ettevaatlik J. V. Jannsen lõpetas varakult informatsiooni Kärkna pasunakoori kohta, nii et «Eesti Postimees» enam-vähem vaiks maha tähtsa Soome-reisi. Kuid üheskoos reisisid ol Bergmann oma olukorrast jutustanud C. R. Jakobsonile, ja 1871. a. juuni alguses ilmus mõjurikkas vene ajalehes «Golos» artikkel Bergmanni kohta, mis kuulub tõenäoliselt Jakobsonile. Teravas toonis paljastatakse pastor Wegeneri ülekohutust tegevust ja kaitsakse Bergmanni; lõpus viidatakse omavoliile, mida võimaldab isoleeritud Baltimaade erikord. Artikkel trükiti ära ka Tartu saksa ajalehes ja sealsamas vastas E. Wegener. Ta püüdis ennast näidata Bergmanni sõbrana ja veeretada vallandamise vallaarhivale ja ametmeestele. Lõpus süüdistatakse «Golos't» Balti olude ebaõiges valgustamises, kuna artiklis leidis mõningaid ebatäpsusi. Saksa ajalehes võttis sõna ka Bergmann, kes näitas oma tegevuse seaduspärasust ja tõendas, et tema vallandajaks polnud Kärkna vald, vaid pastor Wegener. Toimetuse lõpetas vaidluse viitega, nagu vaidleks keegi teine Bergmanni eest, ta ise ei suutvat saksa keele mitteoskamisest tõttu vastutada kirjutuste sisu eest. Poleemikas võtsi kaasa aidata C. R. Jakobson, kes samal ajal alustas teistgi rünnakuid Baltimaade tegelastele ja oludele. Bergmanni tüli kandus isegi Saksaamaale, kus jälgiti hoolikalt balti sakslaste ja venelaste vahekordade teravennist. Ajaleht «Kölnische Zeitung» refereeris poleemikale ja tegi vene lehtedele etteheited rahvusele antipaatiat teadlikust süvendamisest.

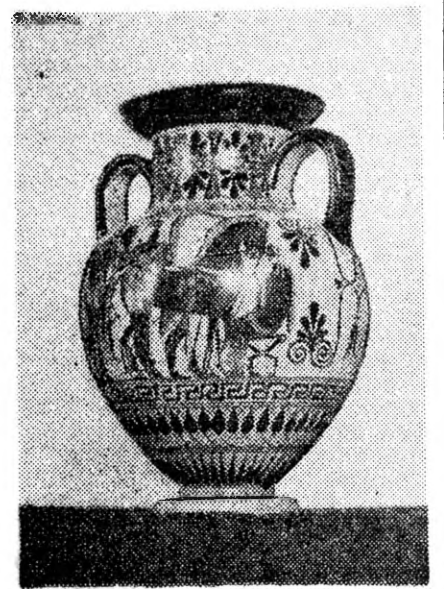
Bergmanni hilisema elujärje kohta on vähe andmeid. Nähtavasti ei saanud ta enam Liivimaa kubermangus koolmeistri kohta ja pidi siirduma Eestimaa kubermangu Haljala kihelkonda, kus hakkas töötama koolmeistrina ja kogukonnakirjutajana. Ta asutas ka Haljalas esimese pasunakoori ja võttis hiljem osa Kuusalu pasunakoori tegevusest. 1880. aasta palku asus ta Rakveresse, kus täitis neilja linnaümbruse valla kirjutaja ülesandeid. Ta tegutses Rakveres ka muusikajuhtina ja muusikaõpetajana. Valla- ja kohtureformi järel loobus ta 1892. a. vallameestest. Ta tegutses mõne aasta Rakvere vennastekoguduses, peamiselt orlemängijana, kuid visati 1894. a. suure skandaaliga kogudusest välja, kui oli arvustama hakanud selle iganenud tegevusvorme. Nüüd löi Bergmannis uuesti välja temperamentne võitlelloomus ja ta kirjutas harukordse teavusega raamatut vennastekoguduse vastu, hiljem veel täiendava brošüüri. Tekkinud poleemikas süüdistati teda muuseumis, et ta olevat «ühe ilmaliku seltsi president ja muusika juhataja olnud, üks ilmalik koolmeister, üks ilmalaps», mida palvevandenud võisid veel 30 aastat hiljem lugeda süüteoks.

Kärkna pasunakoori lühikesest ajaloost näeme eriti Paul Bergmanni suurt ettevõtlikkust ja muusikatundmist, mis tõttu selle mehe töö väärib tänapäevalgi tunnustamist ja edasiurimist.

R. Põldmäe

Antiik-keraamika originaalide näitus

Tartu Riikliku Ülikooli Klassikalise Muinasteaduse Muuseumis on avatud antiikse originaalkeraamika näitus Väljapandud esemed on laenatud Leningradi Riikliku Ermitaži antiikkunsti osakonnast üheks aastaks ajutise näituse tarvis. Keraamika-ekspositsioon Tartus osutus hädavajalikuks, kuna TRÜ muuseumi enda originaalid on arviliselt ja kujunduselt võrdlemisi tagasihoidlikud

Mustafiguuriline amfora

ning ei andnud kaugeltki nii täielikku ülevaadet kreeka selle kunsthari arengust, nagu seda võime saada heade antiikskulptuuri kooptale kaudu raidkunist.

Praeguse antiik-keraamika näituse moodustavad erilaadsed nõudelligid, arvult 63 Esindatud on nõud alates nn. mustafiguurilisest stiili ajastust (V saj. e. m. a.). Need amforad olid kasutusel vedelikkude hoidmiseks (vein, õli) ja tavaliselt rikkalikult maalitud antiikmütoloogilise ainetel.

Punaste figuuridega mustal taustal on maalitud laia-avalised kraterid, mis olid kasutusel vee ja veini segamiseks. Väljapandud eksemplarid on ligi poole meetri kõrgused ja kaunistatud lõ-

Poola kammeransambli kontserdid

Täna esineb «Estonia» kontserdisaalis Poola kammermuusika ansambel, koosseisus Wanda Wilkomirska (viulu), Kazimierz Wilkomirski (tsello) ja Maria Wilkomirska (klaver), mida üldiselt tuntakse Wilkomirskite trio nime all.

Trio kaks liiget, Maria ja Kazimierz Wilkomirskid võivad praegu tagasi vaadata 40-aastasele tegevusele interpreetrimiskunsti alal. Esimaskordset sai Wilkomirskite nimi avalikkusele tutvavaks 1916. a., kui nad esinesid Moskvas esimese iseseisva kontserdiga. Tolal oli Kazimierz 14-aastane ja Moskva Konservatooriumi õpilane, öde Maria ja noorem vend Michail aga polnud veel kümne aastaseki. Noorte interpreetide kunstiüps esinemine küllaltki raske klassikalise kavaga leidis üldist tunnustamist. Sellest ajast alates kuulub Wilkomirskite trio kammermuusika kollektiivide esiritta, see esines paljudes Euroopa riikides. Kuigi vend Michaili lahkumisega ansambli töö mõneks ajaks katkes, jätkus see hiljem jälle

busate tantsustseenidega viinajumalä saatjaskonda kuuluvate saatüride ja me-naadidega.

Valamisnõudest on esindatud ühesangalised, varieeruvate vormidega kannud, mis on kas maalitud, kaetud lihtsa ühevärilise vaabaga või isegi naise pea kujulised (itaalia omad). Antiikse jooginõud omavad paljusid erivorme, milledest igal on oma nimetus. Nii esineb maalidel viinajumal Dionosos k a n t h a r o s e g a käes (kõrgeleulatuvate sangadega nõu), k ü l i k s on lai ja madal tass kõrgel jalal, s k ü f o s suure mahutavusega, tavaliselt maalitud nõu ja r ü t t o n — joogisarv — sageli loomapea kujulise lõpuga.

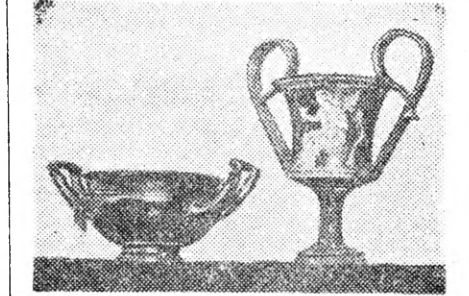
Muiks otstarbeks kasutatavatest vaasidest on olulisemad õinõud. Neist tuntumad on l e k ü t h o s e d, mida tarvitasid noormehed, kes võisid osa kehastistest harjutustest ja enne võistlust õlitada keha. Nõu pikk ja kitsas kael lasi sealt õli välja nõrguda ainult tilkhaaval. Eriti V saj. e. m. a. hakati valge vaabaga kaetud lekütüsoide kasutama matustel. Täidetuna lõhnava õliga, visati nad hauda või asetati hauakivile.

Tualeti tegemisel kasutatavatest nõudest on näitusel l e k a n e — lame kaanega kaetud nõu, milles hoiti kas lõhnavat õli või kosmeetikatarbeid.

Peale mainitud nõuikide on esindatud veel erinevaid õinõud, lamp ja terve rida kausikesi, taldrikuid jne.

Seda väikesti erinäättu vaadeldes võime veenduda, et antikajal valitses igapäev kasutatavate nõude juures suur vormirikkus ja palju hoolt osutati nende kaunistamiseks meeldivate maalidega.

N. Raid, TRÜ Klassikalise Muinasteaduse Muuseumi töötaja

Jooginõud külik ja kantharos

koos teiste viuldaajatega. Praeguses koosseisus töötab trio alates 1948. a., mil seal tööd alustas õetütar Wanda, kes seal aastal lõpetas õpingud Budapesti Muusika Akadeemias.

Wilkomirskite tegevus ei piirdu aga ainult kammermuusikaga. Maria Wilkomirska esineb pidevalt solistina, clies ühtlasi professoriks Lodzi Riiklikus Konservatooriumis. Kazimierz Wilkomirski esineb pidevalt tsellosolistina ning dirigendina, töötades ühtlasi professorina Gdanskis, Wrocławis ja Lodzis kõrgemais muusikakoolides. Trio noorim liige Wanda Wilkomirska töötab peamiselt interpreetrimise alal, esinedes pidevalt soolokontsertidega Poolas ja ka väljaspool. Mitmel korral on Wanda Wilkomirska osa võtnud rahvusvahelistest viuldaajate konkurssidest, tulles alati esimeste hulka.

Toimuval kontserdil esitavad küllaskunstnikud Chopini, Brahmsi ja Ravelli triosid. 14. oktoobril esinetakse Tartus Riikliku Ülikooli aulas.

rias» ja Stokholmi luksushotellis. Lõpu-poolle tuli vahet eba-meeldivaid üllatusi: paar korda pidime numbritoad enneaegselt vabastama, loodevad vabad päevad Stokholmi kahanesid ühe peale, ja seegi jäi poolikuks, kuna peatuspeal oli kaugele äärelinnas. Leningradis jäime lausa omapead ja õõbima kuskile ühiselamusse linnast väljas. Paremad olaks juba vastupidi, sest turistid on lõpul nagunii kurnatud ja pirin.

Need üldised märkused sobivad vabanduseks sellele, kui mu muljed Rootsist on esitatud turistliku ja ainuüksi turistliku pilguga.

Linnad, lossid, kirikud ja liutsalt majad

Stokholmi vaatlemine algas traditsiooniliselt raeakojaga, millest ei saa järsku argi, on see moodne või muistne. Igatahes on ta lõpetatud 1923. a., arhitekt Ragnar Östberg, spets punase telliskivi kasutamises, selle mitmesugusete kombinereimises. Ja see on rahvusromantiline stiil. Nii vähemalt üfjeirine oma märkmikust. Oh, neid märkmeid! Kuidas nad küll teistel peakisid olema? Reastan näitaks lehekülje raeakojat kohta: Püha Eerik, jalg pagana kaelal, 3,5 milj. krooni hoovikulusid, Gustav Adolf VI, sots.-dem., kroonimata, veto õigus, vaip Sofimaalt, seitse kommunisti, lagi unikaalne, kallihobu ratsutol, Püha Järi Unguiste kirikus, fresko-hobused, raeakoda, naine, mehe Ole, prints Eugen, stiilide püder, inglise kuninganna külskääk, kõõk saali peal jne. (Süski märksa loogilisem ja selgem, kui ühe pagulasest sürraestli luule).

Raekojas oli suur kullatud klaaspiaatidest viirvendav saal, mille seinel on kujutatud rootsi suurimelt nende tegevust sümboliseerivate atribuutidega. Siin on neid igalt alalt, kirjanik Rindberg ja kermik Berzelius, riigimees Oxenstierna ja botaanik Linné ühe silmisesin Sirindbergi, kelle lisandiks olid teatrimask ja tuleleegid. See süinge mees tundus pi-

sut naljakas kujutatuna primitiivistlikult nagu varased pühakud. Kuid vahet on see tinglikkus siiski parem kui naturaalistlik portreegalerii. Samas saalis toimuski pidusööök inglise kuninganna auks, ja kõõk olevat saali peal, samamöödeline kui saal.

Raehoone on suurejooneline ja omapärane iluga, eriti oma asendi tõttu Mälari vee peegeldustes. Tema kaudu tunneb Rootsi pealinnat kohe ära. Ex libris suurele Stokholm-raamatule.

Käisime Kuningalossis. Kuningalossi kohta on sm. V. Panso oma eelnevas reisirakjas juba kõik olulise ära öelnud, nimelt, et kuningat ei olnud kodus. Maailma turistidele on kõditav käia ehtsa ja veel elus kuningaga korteris. Ainult üks mõru pill on asja juures: just siin ei tohi pildistada. Ometi olid siin säärased pildistamisväärsused, nagu Karl XII (kui uskuda oma märkmikku) piibel, 5 laelühtrit, igauks 300 kg raske, pidulik magamisruum, Karl XII vastuvõttusaal (ka selles antud inglise Elisabethile pidusöök), tantsusaal nimega «Valge meri» jne.

Rootsi kuningate suvelossi Drottningholmi saarel kasutatavat veel vaid erandjuhtudel. Siin pooleldi linna sees hellitas silmi lopsakas nisupõld tammede raamistikus, alledse sirge lõputus. Lossiesine väljak oli miskipärast parajasti üles künatud. Lossi see on kujudusese ja sisustuses kannab mitmesuguste valdajate kirju ja iga kord mitte just hea maitse jälgi, alates juba esimesest toast, mis on pühendatud «toredustarmastava kuningaproua» Hedeig Leonore lemmikkoerte portreedele.

Lossihoovil asub kunagine hooiveter, nüüd muuseum. Ka selle kohta on Panso juba kõik öelnud. Meile etendust ei antud. Giidi jutustusest jäi meelde detail: teater oli aotatud ka lihtarahvale. kuni etenduse algumise istus aga lihtrahvas saali tagumises osas eesrõude taga ei madalad pilgud ja solvaks ühtkuid.

Meile, eriti tallinnlastele, on muinsustega raske imponeerida, kuigi neid Stok-

holmis pole vähe. Pealegi on moodne elutüüp väga tugev. Saksa linnasoa vanad, kitsad tänavad rõhkavad äärekaalimist, vitriin vitriinis kinni kisub pilku endale. Ka muinsused ise on nii viimseisile ilustatud ja rahendatud turismiäri teenistusse, et kaotavad oma õige hõngu.

Viimast on rohkem tunda Upsalas, kus idne ülikoolihoonete ansambel on linna keskuseks. Kõlastasime suviselt tühja ülikoolihoonet ja üsna põgusalt ka raamatukogu. Siinne loomkirik, Rootsi peapiiskopi kirik, jättis mulle nähtisust sügavaima mulje. Punasest telliskivist (olevat see suhtes ainulaadne gooti kirikute hulgas), lihtne ja ülev, tornid kisuvad vaatajalt kõrgustesse kaasa. Oleksin siin heameelega orelit kuulunud, kuid see aina algatas mängu: seal olid mingid organistid-kursused.

Vana-Upsalas vaatatsime jälle kuningate haudasid, õigemini ronisime nende otsa, kuppelküngastele, mille sügavuses puhkavat kolm viiking-kuningat: Aun, Egil ja Adils.

Sigtunas tabas meid äge äikesvihm. Nägime üksnes idüllilist, aedadesse uppuvat linnakest, mille tänavad olid tihti nii kitsad, et meie buss ähvardas majaseinad kummalitki pooli laiali lükata. Meie esivanemate jalajäljed jäid seekord ülihallamata. Ajalooteaduste kandidaat Leida Loone jutustas huvitavaid seiku Sigtuna vüravate kohta, nende kadumise ja leidmise teaduslikust probleemist. Nii nägime ta üldse kogu mäka kestel andis ennastalgavalt kaastaste teenistusse oma rootsi keele oskuse ja rikkalikud ajaloolised teadmused Aga neid siin teme eest ära kasutada poleks õiglase.

Nähtud Rootsi linnad olid kõik meeldivad, mitte liiga käreäriskad ja üleasustatud, rikkalikul rohelusega, hea lõhnalised — jah, mulle tundus, et Rootsi linnad on kolonaaalkaupade lõhn. Helsingborgil ugo selgesti tajutat spetsiaal-ne sigarilõhn mis helsingborglaste jutu järgi tulevat taanlastelt.

Helsingborg, «Sundi päri», näis mulle

linnast kõige kaunitmana. Ta on küllalt väike, et meri igalt poolt sisse süten-daks. Ole kitsa väina kerkib Taani kal-las Helsingöriga sama selgena kui Saare-maa rand Muhuse. Mõitme meie turistil oli tuline tahtmine pääseda Sundile, et pildistada Hamleti lossi, kuid program-m ei võimaldanud. Siit läheb läbi suur ülekäitutele mandrile, seda kaudu toimub autoliiklus Euroopa mandri ja Skandinaavia vahel, helsingborglasted käivad Taanis odavat võid ostmas jne.

Meie peatuskoht oli keset linna Stortorgplatsil, ühel pool sadam lõbusate laevadega, teisel pool trepistik üles mäele «Kärnan'iga» (suurepäraselt säilinud kesk-aegne lossitorn), pargiga, mis näis lookevat alla linna, jätkudes üha uute parkideni. Ohtul pimedas tulime läbi pargi, see tundus muinasjutulisena: valgus peidetud päramüidpapiite sisemusse, lillepuhmasesse, tumedad tiigisilmad, roosid ja roosid...

Elupulsilt kuvitavaim oli Göteborg. Selle rahvusvaheline sadam heidab täu-pide rohkest tänavapilti, annab koloriidi. Tegime lõbusõidu mõõda kanaleid, muistsed sildade alt läbi ja kaugele Göta jõe suudmekaela, imellesime iga sorti laevu ja andusime ürgsele sadamavõlule, mille kaotamiseks moodasid ajad on võimetud, kuigi kunagisest meremeeste kõrtsist oli saanud peen ja igav restoran.

Göteborgis külastasime kõige meelde-jäävat muuseumi, nimelt meremuuseumi. Saatlide viisi laevamudeleid kõiki-dest ajajärkudest, iludusi-raapurjekaid, mille juurest ei raatsi lahkuda. Mere-meeste tarberistad, kaitsepühakud laevapinnas, totemid Lõunameresaaletil, amuletid, piibud, mälestusesmed ookeanitagustelt maadelt — kõik see uhkas säärast mereromantikat, mis ei jätta külmaks võhikumatki.

All keldris asusid suurepäraseid akvaariumid. Hämaras merepõhja valguses võikalt sinised hiiglavähid, kelle sõrad kinni seotud, et nad üksteist surnuks ei kähkistaks, matsakas kilpkonn näitab uju-

des oma valget kõhualust, tohutud kam-meljad lamavad nagu hallikirjud mättad, vaeuval eraldudes ümbrusest.

Seisime kaua järjekorras, et sõita liftiga torni, mis on püstitatud Esimeses maailmasõjas hukkunud rootsi mere-meeste mälestuseks. Vaade sealt pol-nud aga nii kaunis kui kõrgelt kalju-dell linna keskel, millel troonib massiivne katedraal. Lahkumiseõhtul keris buss meile sinna üles. Kaljudel istusid üksikud inimrühmad ja vaatasid alla linna-tuledele. sadumle, mis kaugeamal laius ja laius, kuni kadus hämarusse.

Nägime Rootsis muistseid losse, võim-said kirikuid, toredaid esindushooneid. Kõige mõjusamad olid siiski lihtsalt majad, inimeste eluasemed. (See, muide, käib ka Soome kohta.) Elamud on enamasti täiesti lihtsad, väljast ainsaks eh-teks heve, alati värskena näüv vöö ja mitmevärvilised rõdud akende eses. Tõsi, korter Rootsis on väga kallis, kaevatakse suurt korterikitsikust, korterjärjekorras tuleb olla aastaid (selle-eest on järjekord piinlikult läpne, vahelehtikkumisteta). Keskmise korter on kahetoaline. Viibi-sin ühes säärases korteris, kus elas neljalikmeline perekond Ruuminappust aitaavad tasa teha kõõgi ja kõrvalruu-mide ökonoomsus ja muud majandamis-tingimused (näiteks täielikult mehhanisee-ritud pesuköök majaplanikele), eriti aga kerge, otstarbekas mööbel. Pole kapi-kolaskeid, tugi-toole, mida paigast ei nihuta. Palju kasutatakse kombineeritud ja lahtikäivat mööblit — kogesime seda hotellides.

Käisime Stokholmi uues linnaosas Wäl-lingby's, kus mõned meie grupi liikmed, insenerid, said jutu peale jõujuhatajaga ühel käsitoleval ehitusel (ehitati, kui ma õigesti aru sain, ühe usukeki kirikut). Loobusin tungimast ehitustehnilistesse saladustesse ja silmitsesin lansi, kes pal-jana hullasid basseinis pusrkkaevu all — taolist pilti võis kohata ka Stokholmi sõdalinnas, ja see on ilusam kui ükski ausammas.

(Järgneb)

MANIVALD KESAMAA

Ei sõida me kupees

Uudismaalt tagasi jõudes lugesin Villem Grossi reisikirja Rootist. Ta kirjutab: «Erlisi võimeid hüsteerikaks näitavad üles mõned emigreerunud eestlased... Nad kirjutavad näiteks järgmisel stiilis meie asjadest: «Eestist küditatakse noori,» mis meie oludesse tõlgituna pidi tähendama meie noorte sõitu Kasahstani viljakoristustöödele.»

Mind huvitas see lõik just sellepärast, et seal oli juttu uudismaast. Kui naalised on mõned tegelased! Mis aga rääkida välismaast, kui siingi, meie keskel, on lühinägelikke, virisejaid inimesi. Enne ärasõitu jaamast kuulsin järgmist kõnelust:

«Jumaluke, kuidas nad küll sõidavad — kaubavaguneis!»
«Ja mis vilja need lapseohtu plikad ka oskavad ja suudavad koguda!»
«Stepis kasvab nüüd mõni viili! Tühi jutt!»

Selliste pööra lihtsalt selg ja hüppa vagunisse. Onn, et niisuguseid on meil ainult üksikuid. Nad jäävad ikka enam ja enam nende varju, kes ehitavad ja loovad. Nii oli ka ärasõidu hetkel. Kui palju lilli ja sooje südameid, käepigistusi ja sõbralikke hõikeid: «Tulge tagasi uute töövõitudega!», «Olge tublid poisid stepis!»

Tõsi, luksust ja hubasust meil ei ole. Sõidame ju ešelonis. Kahel pool pikka vagunit, üleval ja all, on narid. Ronin narile, et sõitda oma «voodit». Seljakott kõlbab oivaliselt padjaks. Kateloki riputan seinale, kus see hakkab lõbusalt koksuma rataste taktis. Ja tekib imelik, tuttav tunne, kauge, aga siiski nii lähedane. Kord ju sõitsin samasuguses vagunis rindele. Siis undasid pea kohal lennukid, lõhkesid pommid. Nüüd on olukord teine. Aga eks see ole samuti sõit nagu rindele, sõit viljaväljadele, kus käib võitlus meie parema elu eest.

Noorus läheb lauluga

Igav ja kurb on reisisida, kui sul pole lõbusat reisikaaslast. Pehme kupee on siis võimatult tühi. Tõused üles ja lähed magama. Sõid ja jood, käid ajaviiteks jaamades, vihastad kapiisette reisijate üle, kes ajavad taga liigseid mugavusi. Milline tore reisiseltskond on aga ligi seitsesada elurõõmsat neidu ja noormeest, kes ei tuku ega virise. Siin on Tallinna ja Tartu üliõpilasi, Pärnu, Tartu ja Kohtla-Järve töölisi. Ja nende hea tuju on nakkav. Tunnen ennastki palju nooremana.

Ilma lauluta ma ei kujuta seda sõitu endale ette. Võib kokkuvõttes öelda: õõpades laulsime maha vähemalt seitse või kaheksa tundi. Sellest siis tuligi, et kolmandal-neljandal päeval pidime hakkama lauluaga pürama — hääled ahvardasid meil täielikult ära jääda.

Selle ešeloniga oleksid pidanud kaasa sõitma ka Eesti Riikliku Kirjastuse vastutavad töötajad. Ja just sellepärast, et nad oleksid näinud me nooruse laululindu ja vastukaaluks sellele — suurt puudust populaarse noorsoolauliku järele, mis pole trükitist veel siiani ilmunud.

Eeskujuks võib neile tuua Tartu Riiklikku Ülikooli, kes oma kulu ja kirjadega andis välja toreda, ajakohase üliõpilaslauliku. Seda trükiti aga kõigest 2000 eksemplari! Niisugust oleks vaja massitiraazis. Mõelgu sellele kirjastuse töötajad — see on noorte soov.

Ka mõnele heliloojale oleks tulnud selline sõit kasuks, just sellepärast, et kuulda, mida noored laulavad, millised viisid neile meeldivad ja millised mitte. Ei saa salata, et meie heliloojad on kirjutanud hulga õnnestunud laule, mis jäävad meelde oma originaalsuse ja meloodilisusega. Aga ka väga palju laule, kuigi need on heaks kiidetud arutluskoosolekuid, pole leidnud teed noorte hulka. Miks? Ilmselt sellepärast, et nad pole kirjutatud sõidamega, on hallid ja üksluised. Ešelonis toimuski nagu eesti läbilõõnumate laulude ülevaatus. Kõlasid kõik need viisid, mis on meie rahvale ja noortele omased.

Fakt jäi aga faktiks — uudismaale sõitvatest noortest meil laulu veel polnud. Et asja kuidagi parandada, tuli luua uued sõnad «vanale viisile». Ja nii tekkiski laul «Ešelon» brasiilia rahvalaulu «El Baion» viisile.

Polnud viga. Sellel viisil kõlas laul hästi ja ajas asja ära.

Kasahstan läheneb

Pärast viiendat päeva hakkab sõit nagu tüütama. Laulda enam ei saa, sest hääled on kähedad, ja maakohadki, kust läbi sõidame, on igavavõitu. Ei paku just erilist vaatepilti Jaroslavl-Kirovi vaheline tee. Siin muutusid ka ilmad koolimemaks ja teravat puudust oli tunda soojas vattkuue järele.

Meie vagunis ripub seinale suur kaart — see on Kasahhi NSV. Heidan pilgu sellele ja mõdan tema piire. Kui suur ja hiigellai on Kasahstan! Tuleb meelde — ta on pindalalt teisel kohal liiduvabariikide hulgas. Ta on kuus korda suurem kui Ukraina. Naljakas. Minu kujutluses on püsinud Kasahstan soojas ja päikesepaistelise maana, kus kasvataks paksu puuvilla ja karjatatakse lambaid. Nende pealinn Alma-Atagi on tõlkes luuleline ja lõunamine — Ounte Isa. Ja järsku nagu ei mahu pähegi, et selle maa põhjaosas on külmad ja kähedad.

Meiega sõidab ešelonis kaasa ühe Akmolinski oblasti sovhoosi direktor. Ta

KASAHSTANI STEPPIDES

on ukrainlane, aga elab juba kolmandat aastat Põhja-Kasahstani, uudismaadel.

Ta räägib:
«Eh, missugused talved on seall! Kui steppides hakkavad hullama tuised, siis hola piip ja prillid! Hanged on nii kõrged, et matavad enda alla majad. Aga kui tuleb kevad, siis lõõb stepp õitsema. Seal kasvavad tulbid, punased, tulipunased. Suved on põhjas kuuma, aga septembris on õud juba nii külma, et jääkirmet tekib veele...»

Ja Akmolinski oblastki, kuhu me töödele sõidame, hakkab ta juttude kaudu me kujutluses ilmet võtma. Suurim oblast Kasahstani, ligi 15 miljonit hektarit suur. Enne sõda oli sellest maast üles küntud ainult 500 000 hektarit. Nüüd on asi muutunud. Oblastis on 4 500 000 hektarit ainult vilja all. Siia tuli uusasinikena 120 000 inimest ja kündis üles 3 500 000 hektarit steppi. Ehitati 78 uut sovhoosi, mis peavad riigile vilja andma 175 miljonit puuda...

Suur maa ja suured arvud! Tee viib meid üha edasi ja edasi, lähemale Kasahstanile. Kuid meie ešelon pole ainuke. Neid on sadu. Igalt poolt, igast ilmakaarest suunduvad stepide poole rongid. Üha rohkem ja rohkem hakkad jaamades nägema transpordi. Seal seisavad ešelonid küll inimeste, küll platvormidega, kuhu on laaditud autod. Nad on kohandatud vilja veoks — kastid on ehitatud kõrgemaks. Kasahstani poole sõidavad pikad ešelonid kombainidega. Sinna suunduvad õlireservuaarid.

Tume, kuid soe suvine õh Ohus on tunda stepide hõngu. Väike jaam. Küll on siin signat ja signat! Parajasti laadib hiigelsuur raudteekraana ešelonilt maha autosid. Kostab trosside naksatusi, vasarate lõkke. Jaama ees mängib lõõtspill, seal lõõvad noored tantsu. Meie rinne aga hakkab lähenema...

Kohtumine steppidega

Hommikul äratas mind vagunis üles sign ja sagin, jutt. Kusagil mängib orkester. Et ma sõidan kaasa staabivagunis, siis on kogunenud siia kohalike sovhooside esindajad. Kõnnavagunel jagavad nad nimikirjadelt inimesi. Kes lähevad siia, kes lähevad teise sovhoosi. Täheleb — olemas kohal.

Pakin kokku oma asjad — seljakoti, kateloki ja teki — ning hüppan vagunist. Taevas on hall ja pilvine. Sajab vihma. Maa lõhnab mõrkjalt koirohu järele. Ka siin pole ühtegi puud ega pöõsast! Tuul on ving, lainetab madal stepirohi. Kus on aga need kiikuvad viljaväljad, millest me ešelonis unistasime?

«Küll näete veel vilju,» öeldakse meile. «Näete neid siis, kui päike paistab.»

Praegune stepp ei ole tõesti meeldiv. Tihe, sitke, pruunikas pori kleebub taldade külge, jääb sinna vaksapakuselt. Kui õnnelikud on praegu need, kes võtavad kaasa kummikud! Minul on aga suvekingad üleni kui porinatsakad. Maa on nii libe, et võid igal sammul lennata.

Autod, mis meid sovhoosi (see õlneks on jaama lähedal, kõigest kolme kilomeetrit) viivad, näevad kurja vaeva, et liikuda stepiteel edasi. Nad libisevad vahetpidamatu kraavi. Pole aga vigal Autosid ei jäta hätta nende tugevamad vennad — traktorid.

Autojuhid räägivad — vihm on stepiteedele suureks nuhtluseks. Parem ära teel siis üldse sõida, vaid lase mööda steppi otse. Ja nii sõidame meilegi rajate tee kõrval, seal pole pori nii libe. Et siinkohal on teedest juttu, siis võib neist mõni sõna rohkem rääkida Varem ma mõlesin, kuidas küll steppi on ehitatud teed, kas asfaltist? Nüüd selgub, et nende rajamine siin on õige lihtne. Harilik teehõõvel künnab üles maa, rullik rõhub selle siledaks ja kõik! Kui va ajaga on see tee suurepärase, kõva ja sile. Tundub, et see oleks nagu tehtud väikestest, üksteise vastu surutud kähelkividest. Kuuma maa muld pragueb, ja sellepärast jääbki selline kujutus.

Tegime nalja: kui tahad õppida autot juhtima, siis tule steppi. Siin pole karta, et kihutad vastu puud või posti.

Kolm aastat on möödunud

Sovhoos «Moskovski», kuhu meie ešelonist osa inimesi suunati, on Akmolinski oblasti Jessili rajooni üks eesrindlikumaid majandusi. Esimene inimene, praegune direktor Grigori Ivanovitš Vlassenko, tuli siia 12. märtsil 1954. a. Ta sõitis siia jaamast ratsa, et valida kohta tulevase sovhoosi keskuseks. Suurejooneline pilt mõnele loodavale kinosenaariumile! Ümberringi ääretu laadus — inimene aga seisab üksinda mõtlikuna kõigale keset steppi. Aga mis tõi, see tõi, uuele sovhoosile oli asukoha määramine päris raske ja vastutustasuline ülesanne. Seal tuli arvestada maapinna isearasust. Esiteks, sovhoosi keskus tuli rajada jõe kaldale (stepis on ju veega raskusi). Teiseks, iga paik jõe kaldal asutaks ei sobi. Selleks tuleb valida kõrgem koht, mis oleks kaugel jõe sügisele ujutat seesama jõeke ühe sovhoosi tavanad. Kolmandaks, raudteega-mast ei tohi samuti sovhoosikeskus olla

kaugel — iga liigne kilomeeter raudteegaamni vähendab sovhoosi tulukust. Kaugelt on vilja raske vedada. Ja neljandaks, joogivee küsimus. Stepis ei saa igalt poolt puhast kaevuvett. Harilikult see on soolakas. Siin juhtuski huvitav asi. Ainult väikeses raadiuses (300—400 m) leidus kõlblikku joogivett, kuhu ehitatigi sovhoosi keskus.

Kevadel algasid siin suured ja ulatuslikud tööd. Tulid esimesed uusasinikud, enamjaolt Ukrainast. Elati tekkides. Hakati ehitama hooned, ründama ääretut steppi. Kõik see oli seotud ja-handete raskustega.

Esimesel aastal külvati vähe, aga saak oli hea. Teisel aastal läks külvide alla juba ligi 30 000 hektarit Stepp aga ei anna oma ande inimestele kergelt kätte. Lumeta talvele järgnes erakordselt kuum suvi. (Sellest ilmastikku polnud siin 70 aasta jooksul esinenud). Kõik kõrbes. Saak hävis peaaegu täielikult.

Mullad on stepis head, nn. kastanmullad. Maitstes tundub ta soolakas. Väetist see maa üldse ei vaja. Ja umbrohtu, meie põldude nuhtlust, siin ei esine.

Sovhoosi pindala on suur: ligi 40 000 hektarit. Tänavu oli külvil all 33 000 hektarit, enamjaolt nisu. Nisu on siin madala kõrre, kuid suure ja toreda peaga. Tänavu loodeti ja saadigi siit head saaki: 12—20 tsentnerit hektarilt.

Need on lühised andmed «Moskovski» sovhoosi kohta.

Teisel hommikul lähen õhinaga vaatama sovhoosi keskust. Ilm on päikesepaisteline ja selge, ainult eilsast vihmast on teed veelgi libedad. Tee ääres köetakse juba sauna, see on määratud meile, uutele «uusasinikele». Sõidab kohale auto veepaagiga ja tühjab oma lasti saunakateldeste. Teeristilt edasi, paremat kätt jääb sööklal, lae- ja kaupluseruumidega. Edasi kõrge, kahekorraline maja. Seal asuvad sovhoosi juhatuse ruumid ja kontor. Vasakul tiival seitsmeklassiline kool. Seal tehakse praegu remonti. Meie koolimajade mõõtmeid ta veel välja ei anna. Klassiruumide latus on umbes kolm meetrit, pikkus neli. Täheleb, ühe väiksema toa suurus. Kuid suur või väike, siiski on ta klass, oma tahvil ja arvelükatiga. Ja pole kaugel see aeg, kus siia ehitatakse normaalmõõtmetega koolimajad. Anna ainult aega atra seadl.

Koolimaja juurest pöördub vasakule pikk tänav. Kahel pool korralikud ühekorralised elamud, kahe või kolme korteriga. Neis elavad sovhoosi töötajad. Lükkan pilpaga pori jalataldade alt ja astun ühte majja. Väike esik. Edasi kaks mugavat tuba. Keskealine naine pakub lahket istet. Teen temaga juttu. «Kuidas siin elu meeldib?» küsin. «Olete kaugel siia tulnud?»

Selgub, et selle korteri elanikud on tulnud Moskvast. Mees töötab sepana, naine lihttöölisena. «Praegu on porine aeg,» ütleb naine nagu vabandades. «Aga homme on meil juba kuiv. Käi kingadega kui tahad.» «Kuidas algul siin elu oli?» «Polnud just kerge,» naeratab naine. «Elasime telkides. Iga uue asjaga on vaeva ju palju.» «Aga kas enam Moskvasse tagasi minna ei taha?»

Naine vaatab mulle imestades otsa «Milleks?» ütleb ta. «Oleme valinud sinise nurga endale koduks ja see meile jääbki. Aga õigus, mis seal salata, eks siin on ka ärajooksikuid olnud. Niisugused polegi õiged asunikud, vaid üldse — selline liikuv rahvas. Mõtle, et siin saab elada ilma tööta, lasid end raskustest heidutada. Ja üldse, kes meid keelab? Me võime siit ära minna igal ajal, kui tahame, kas või homme! Aga stepp on saanud juba nii armsaks, et muud kudu nagu ei oskagi enam tahta.»

Pöördudes elamute juurest paremale, hakkavad paistma töökojad. Seal vihi-sevad ääsid ja kõksuvad vasarad — käib viimane ettevalmistus lõikustöödeks. Kõik kombainid peavad minema korratatult põlule. Töökoja kõrval on saeveski. Lõhnab männivaigu ja värskete laudade järele.

Samas ehitatakse uut elamut. Ehitustöö on võrratult lihtsam kui meil. Seinte jaoks tehakse laudadest vorm, mis valatakse täis tsemendi ja šlaki seguga. Pole viga, päris kindel ja praktiline ehitusviis. Šlaki ja tsemendi segust valatakse ka plokke. Neist laotakse nagu tellistest seinu.

Sovhoosi keskuse ääres asub staadion jalgpalliväljaku ja jooksuradadega. Aga taamal laub masinatepark Seal on autosid, traktoreid ja iseliikuvaid kombaine. Kombainid, nagu suured, kohmakad linnud, on sirutanud omaid pikad kaelad stepi poole, ootavad lõikust, rünnaku algust-viljale.

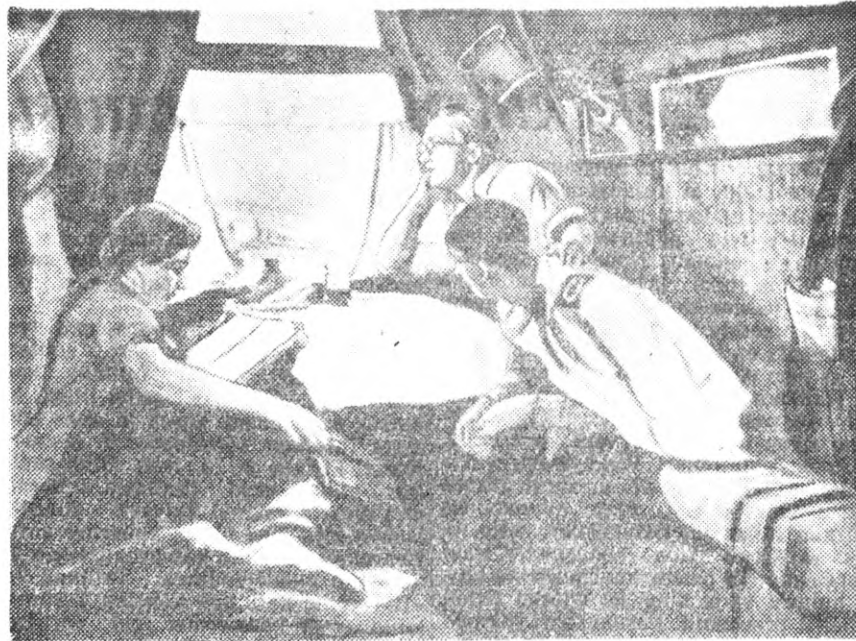
Siit ja sealt, mis silma hakkas

Juba teist päeva magame pikas vilja-aia. See on ajutine «kodu» — kümne päeva pärast algab lõikus ja siis kolime steppi, oma põhilisele tööandriale. Aga praegugi tahaks midagi teha. «Miks ei anta meile tööd?» nurisevad tüdrukud. «Kui me magame tegevusetult heintell?» räägivad poisid. «Pole viga, pole viga,» lohutavad brigadirid. «Puhake, lapsukesed, ja koguge jõudu. Kõik tuleb omal ajal.»

Esialgu näib see heasüdamlikkuse, pärastpoole aga tundub, et siin on tegemist organiseerimatu-ega. Brigadirid nagu ise ei teaks otsustada, mida tuleks teha. Aga tööd on palju. Igaj hommikul lähevad meie «eestkostjad» sm-d Gross ja Kuuli staapi nõupidamisele, nn. «tööjahile». Vahel see õnnestub, vahel mitte. Ühel päeval saavad seitse poissi päris mehe töö: hiigelsuure siloauku korramise. Töö tehakse ära ausalt ja ületatakse normi mitmekordselt. Aga teine päev poistele sellist tööd enam ei leidu.

«Oleksime pidanud «viilima,»» naljatab Gross. «Siis oleks ka tänaseks tööd jätunud.»

Tagantjärele mõeldes tundub see kurioosumina. Selline hulk noori töö-

R. Sietovi maal «Uudismaadele praktikale».

guge jõudu. Kõik tuleb omal ajal.»

Esialgu näib see heasüdamlikkuse, pärastpoole aga tundub, et siin on tegemist organiseerimatu-ega. Brigadirid nagu ise ei teaks otsustada, mida tuleks teha. Aga tööd on palju.

Igaj hommikul lähevad meie «eestkostjad» sm-d Gross ja Kuuli staapi nõupidamisele, nn. «tööjahile». Vahel see õnnestub, vahel mitte. Ühel päeval saavad seitse poissi päris mehe töö: hiigelsuure siloauku korramise. Töö tehakse ära ausalt ja ületatakse normi mitmekordselt. Aga teine päev poistele sellist tööd enam ei leidu.

«Oleksime pidanud «viilima,»» naljatab Gross. «Siis oleks ka tänaseks tööd jätunud.»

Tagantjärele mõeldes tundub see kurioosumina. Selline hulk noori töö-

käsi ja seisavad tegevusetult. Ehitustööd oli ju küll: iga ehitusplats lausa nuttis töökatte järele. Ja imelik, edaspidigi, minnes brigadi, ei lõppenud meie töömure. Selgus, et inimeste suunamisega brigadidesse ei arvestatud, kas neid kõiki seal vaja on või mitte. Näiteks 4. brigadis, kus me olime, paljud noored tundsid igavust: polnud midagi teha, mujal aga tunti kindlasti suurt töökatte puudust. Alles pärastpoole, viljakoristustööde kõrgpunkt, hakkas töö kulgema normaalselt.

Hakkas silma imelik asjaolu — sovhoosis oli nagu kaks organisatsiooni: üks — ehitusorganisatsioon ja teine — sovhoos ise. Ja tundub, neil kahel asutusel puudus koostöö.

Meie künnemeheline laadijate brigad sai lõpuks ülesande ehitada steppi, 4. brigadi keskusesse alatised onnid. Sinna pidid kolima koristusperioodiks kõik meie noored ja edaspidi pidid seal tööma ulualust kohalikud töölisel, traktoristid ja kombainierid.

Millest neid onne ehitada? Väga lihtsalt. Jõe ääres kasvav paju. Nende vitstest tuli põimida onnide seinad. Katusematerjaliks passis suurepäraselt stepihein — see peab vihma. Ehituseks on aga veel vaja tugiposte, sarikaid ja laudu. Kust saab need?

«Laudu meil ei ole!» lautab direktor käsi.

«Aga saeveski töötab ju sovhoosis.»

«See pole meie. Meile peab laudu tulema rajoonist.»

«Milla need tulevad?»

«Täpselt ei tea.»

«Aga ilma puumaterjalita me onne ehitada ei saa. Koristusperiood läheneb. Ega inimesed taeva alla saa jääda.»

«Ei, inimesed lagedale ei tohi jääda. Ehitage.»

«Kust saame aga laudu?»

«Võtke, kust saate.»

Ja nii me siis tegimegi. Sõitsime autoga ümber sovhoosi keskuse. Üks jupp siit, teine sealt. Siin vedelesid vanad tellingud, teinid mahajäetud palgid. Al-guseks oli onnide ehitusmaterjal olemas. Meie aga ehitasime onne tasapisi edasi. Nad kerkisid ja said teoks. Tuli kohale vastuvõtukomisjon eesotsas rajooni-komitee esimese sekretäri ja sovhoosi ehitusülemana.

«Ja, ja,» ütlesid nad. «Onnid on toredad, hästi tehtud. Aukirjad anda nende meestele selle eest!»

Vaatsin direktori ja ehitusülema näkku. Mõlemal paistis olevat natuke piinlik meie ees.

Kohtumised estradil

ja aulis

Ei saa öelda, et stepis oleks kultuuritööga juba kõik korras. Raamatuid näiteks polnud siin kusagilt osta. Sovhoosiklubi oli juba pikemat aega remondis. Uut ehitatakse, aga teab millal ta valmis saab — kiirem on viljaaitade ja majandushoonetega. Kui aga puudub kultuuriline meelelahutus, siis inimesed lausa janunevad selle järele.

Sellepärast siis tekitaski sovhoosis suurt elavust meie tüdrukute ja poiste isetegevus ühel laupäeva õhtul. Estradatoimus meie elamu, suure viljaaida ees. Kahel veoautol lasti servad alla, nii saadi lava.

Missuguse huvi ja tähelepanuga kuulasid sajad inimesed meie laule, vaatasid tants. Kõige rohkem meeldis neile see, et oma satirilistes kupleedes ei pigistanud me silmi kinni puuduste ees, mis sovhoosis esinesid. Inimesed plaksutasid meile elavalt, nõudsid lisapalu ja kinkisid stepililli. Kahju ainult, et selline isetegevus jäi meil viimaseks.

Aga mida rääkida maa pärisper-meestest, kasahhidest? Kohtusime ka

nendega. Akmolinski stepp polnud ju varemgi päris asustamata. Siin oli olemas juba kolhoose, kus inimesed on rajanud tugeva majapidamise õunapuude ja marjaaedadega.

Ühes külas käisime õige tihti — seal, mis asus otse sovhoosi külje all. Madalad, väikesed savimajakased. Pealt valgeks lubjatud. Katusel kasvab rohi. Hobusetallid toredade hobustega.

Lähme sisse ühte majja.

Kasahhid ei ole just jutukas rahvas. Nad pelgavad nagu võõraid inimesi. Pikkamööda aga hakkab jutt laabuma.

«Kust teie olete?»

«Ah Eestimaalt?» pilgutab vanamees meile silmi ja siltab hõredalt valget habet. «Olen kuulnud. Seal on meri. Kauge, kauge.»

«Olete merd kunagi näinud?»

«Ei ilalgi. Minu meri on stepp.»

Vanamehe silmad on nüüd sõbralikumad. Omas keeles ta hüüab midagi. Madal üks avaneb ja meie juurde astub patsidega tütarlaps. Ta on ilus ja noor, isegi väga kena. Ta paneb lauale purgi mingi valge vedelikuga ja läheb ise minema.

«Joo,» ütleb kasahh. «See on kummoss.»

«Ah, kummoss!» käib elevus poiste hulgas. «Hobuse piima pole meist keegi varem maitsnud. Kas proovime?»

Nõu piimaga käib käest kätte.

Kasahh muheleb ja ütleb: «Eks ole hea?»

Maitsten minagi. Ptüü! Kuramus! Ei maitse.

«See on meie «šampanja,»» räägib kasahh. «Kui ta selsab, siis läheb kangeks. Sa jood ja jääd sellest purju, hakkad laulma.»

Nii me joomegi kummossi ja räägime juttu. Kasahh on elanud juba kaua siin ja kihutanud mööda steppi hobustega. See oli ilne stepp. Nüüd ta on muutunud. Põldudel mürisevad traktorid ja kombainid. Mööda tolmavat teed kihutavad autod.

Uues stepis

See on ununematu ja kordumatu vaatelt, mida ikka ja jälle tahaks näha: viljades kiikuvat, laia ja avarat, nisu-kuidset steppi. Kui stepp võttis meid esialgu vastu mornilt, pori ja vihmaga, siis nüüd näitab ta meile oma teist, kurnist ja helget palet. Üle laiava stepi avardub siine taevavõlv. Päike on kuum, liialtki palav. Laudsiledad teed tolmavad.

Kõik meie noored on siin tublisti päevitunud Seljad ja näod on muutunud pruunikas. Kirjad, mis tulevad Eestimaalt, räägivad aga vihmastest ilmadest.

Kogu sovhoosis on tunda suure ja vastutustarikka lõikustöö algust. Direktor sõidab rajooni ja brigadide vahet. Agronom on appunud tööse. Kombainid on juba brigadides ja neid tuleb veelgi juurde. Ohk on täis mootorite lakamatut müra.

Ka meie laadime oma kompsud ja kotid autodele ning sõidame keskuste ära, 4. brigadi. Sinna on ligi 50 kilomeetrit.

Seisame püsti autokastis, näod vastu sooja tuult. Ja meile vastu lendab kuldseid ruuge, lõikusküps stepi. Sa vaatad ja vaatad, aga viljade pilre ei näe. Sa sõidad edasi nagu kuldse lõputus meres, mille silmapiir liigub sinuga koos, üha kaugemale ja kaugemale.

Meenub ärasõiduidele jaam ja sealne irooniline kõnelus: stepis nüüd ka mõni viil! Oleksid need rääkijad ise praegu siin. Nad oleksid öelnud: «Jah, tõsi, mis tõi. Vili on vägev. Kes seda oleks võinud uskuda!»

Otse teel istuvad kirjud stepiküllid. Meie ees tõusevad nad aeglaselt ja majesteeitlikult lendu. Viljapõldude ääres aga istuvad, nagu imestades, jänese moodi pruunikad loomakesed, suslikud. Nad on ehitunud endale põldudele maa alused koopad. Meie lähenedes kaovad nad viihtu nendesse.

Siin-seal kohtab veel meie silmi ka üleskõndmata maad. Neis kohtades kasvab kare, päikeses ja tuules liitunud stepirohi, nn. kovõll, kiiguvad koirohud ja pujud. Peagi aga lõpeb nendegi pidu: laiad stepisahad künnavad nad mulda. Aga eriti ilus pidi olema stepp kevadel, siis, kui hakkavad õitsema lilled, stepitublid. Neid olevat siin iga värv.

«Kahju, et me ei näe ka kevadist steppi,» ütlevad tüdrukud.

Jõuame oma brigadi keskusesse. Siia on kombainierid ja traktoristid veeretanud juba neljal rattal liikuvad vagun-

elamud. Väliköögi korstnast tõuseb lõbusalt suitsu. Läheme meilegi oma pajuvitstest onnidesse, teeme kuivale mullale maha asemed.

Terve brigaad on seadnud end lahingukorda. Kohal on viljaveo masinad (algul oli neid vähe, edaspidi aga salme transporti tublisti juurde). Põlluveerlele on üles rivistunud kombainid. Suurele vilja maha- ja pealelaadimispaigale tuuakse laadimismasinaid. Nende ringlaval transportööridel on küljes erilised labidakesed, mis vilja sisse surudes kannavad teri autole. Need kergendavad tunduvat laadijate tööd. Kohal on ka dünamo, mis annab asulale elektrit. Kui jõuab õhtu, lõvavad viiel-kuuel postil sarama elektrilambid. Brigadiiri korteris on töökorras vältraadio saate-vastuvõtjaam. Homme algab esimene lõikus.

Kõik on kuidagi nagu pidulik. Kusagi hakkab mängima lõõtspill ja kostab laule. Onnide ees, kuivas stepirohus hakkavad noored tantsima.

Leban külliti stepirohul. Õõ on soe. Kui heledad ja selged on Kasahstani tähed! El ühtegi pilve, mis kataks nende sära. Kuu on tõusnud kõrgele taeva. Tema valguses helendab ümberriingi stepp.

Vaatad kaugusse, eemal särelevad elektrituled. Need on teiste brigaadide asukohad. Homme algab sealgi töö.

Minu lähedal, seljad vastu onni, näod pööratud tähtede poole, istuvad kaks noort üliõpilast.

«Imelik,» ütleb tüdruk. «Kui selged ja toredad on siin tähed. Miks ma Eestis ei märganud nii selgeid tähti?»

«Mis seal imestada,» ütleb poiss. «Käisime ühes koolis, kuulasime samu loenguid, kuid mindki sa ei märganud.»

«Sina ei märganud mind,» naerab tüdruk.

Võib-olla pööras see kuldne stepp nend noorte elus uue lehekülje...

VIII! VIII! VIII!

Tuleb meelde jällegi Eesti, meie lõikuskuud ja meie viljad. Undab rehepüksus. Terahaaval pudeneb viili kottidesse. Siin ei pane keegi vilja kottidesse, lihtsalt ei jõuaks. Igas brigaadis on maa peale rajatud suured (umbes 100x30 m) väljakud. Neile toovad pidevalt autod kombainidelt vilja, mis kõrgub siin lausa mäeks! Puust labidatega varustatud tööliised peavad käte kähku-kärmelt käia laskma, et liigutada vilja, mis päikeses peab kuivama. Siit laaditakse ka viili autodele, mis viiavad seda jaama, aitadesse, elevaatoritesse...

Esimesel päeval tegi sõidu kaasa kombainiga. Keegi tütarlaps töötas seal põhukogujana, noormees kombaineriabilisena. Poiss, noor filoloog, jälgis teraselt kombaini tööd. Olitas ja märkis hammasrattaid, ülekandekette. Nähtavasti sai ta hästi hakkama, seda näitas juba kombaineri rahulik, heakskiitv pilk. Ja tüdruk! Põhukoguja ei ole kerge olla. Tolm, mis tuleb siinsetest kuldadest põhkudest, on hingemattav. Selpeparast oligi tüdrukul seotud taskurätik nina ette ja silmade kaitseks: mootorratturi prillid. Nii nägi ta välja nagu fantoom. Aga osavalt ja kiirelt käsitses tütarlaps-põhukoguja oma agregaat. Küllap tema silmad tolmunud prilliklaasde taga olid naerul. Jääb temagi tööd mäletama uudismaal!

Tõsisel, keskendunud ilmega istus aga rooli taga juht, viies rasket rappuvat masinat üle piiritu viljamere. Ei saagi kaua sõita — juba ongi punker täis!

Samas sõidab kohale auto. Üks käelilgutus kombaineriabi poolt. Ja masinasse hakkab voolama otse kui jõena rasket ja toredat nisu. Nüüd on laadiljal-mehel tööd, keß peab jälgima, et villi autosse ei kuhjaks hunnikusse, et autokast täituks ühetasaselt, ääreni. Valmis! Kombainer liigub edasi, kuna auto kihutab üle stepi mahapanekuplati poole. Jälle on tööl päevitunud laadiljad. Üks-kaks-kolm kühveldatakse villi maha. Küll tolmal! Aganad lendavad silmi ja poevad suhu. Villi Villi Villi!

Teisel on juba surunud transportöör oma labidad viljamäkke. Jõena voolab villi autokasti, kukub lindilt alla nagu kosk.

«Palju peale paned?» küsitakse autojuhilt.

«Nii palju, kui läheb,» on vastus. «Viieist tonnist on vähe, pane kuusi!»

Nüüd ongi kuus tonni masinal peal. Ääred on raskusest lausa paindunud kahele poole. Rasket unnetas hakkab mootor tööle ja masin kiigub vaarudes stepiteele. Laadiljad istuvad viljakoor-mas. Hea on nii sõita. Käed surisevad väsimusest, tuul kahlab juustes, kõikjal saadab sind vilja eriline aroom.

Juba ongi jaam. Siin on autod auto-de küljes kinni. Tekib isegi väikesi raskusi vilja mahapaneku kohtadel. Aga mis parata. Siia toovad masinad vilja mitmest sovhoosist. Igaiüks tahab kiiremini oma koormast vabaneda.

Nii käib stepsi töö ööd ja päevad. Kombainerid lõikavad õõsiti, autod veavad õõsiti. Laadiljana istun juhi kõrval. Mootori monotoonne müra tahab lugu dade vägisi tuua und. Aga ei, ei uniu!

Vaata! Kõrgele stepi kohale on tõusnud täiskuu. Auto esilaternad viskavad oma pikad tuled piki stepi, valgustavad vastuvõogavaid vilju. Meel on õnnelik ja rahul. Tõesti, nii toredat sügist pole mu elus varem olnud...

Ma saan rabavalt palju tänukirju. Nende saatjad väljendavad ülevoolavat rõõmu, et nad nüüd oskavad külaskäigul võluvalt käituda. Kuid paljude kirjade autorid ütlevad, et nende õnn ei ole veel täielik. Nad küsivad minult, kuidas ise külalisi vastu võtta. Mul on raske keelduda oma kogemusi jagamast, sest tänu seltskondliku suhtlemise elavnemisele olen ise viimasel ajal ka selles liinis palju väärtuslikku õppinud. Ma teen lühidalt.

Seltskondliku suhtlemise loomulikuks nähtuseks on, et vahetevahel, kas see teile meeldib või mitte, tuleb vastu võtta külalisi. Soovitan jagada külalised kahte põhilisse liiki:

- 1) vähem tähtsad,
- 2) tähtsad.

Esimesse liiki kuuluvad teie sugulased, muidu tuttavad ja kolleegid, kes ametialases elus omavad teile vastavat kohta. Sellesse liiki kuuluvad ka teie naise sõbratarid, kui nad on vallalised ja pole teada, kellega nad kavatsevad abielluda.

Teise liiki kuuluvad peamiselt inimesed, kes teenistustredel seisavad teist kõrgemal või kellel on mõju teatavalte, teie tähtsates ringkondades. Lihtsustatult öeldes kuuluvad sellesse liiki eelkõige teie ülemused ja neile lähedal seisvad isikud.

Vähem tähtsate külaliste vastuvõtmiseks erilisi juhtnõure ei ole. Kulutused ruumide korrastamiseks, kujundamisele ja külaliste kositamisele on ülearused ja isegi kahjulikud. Külalised võivad saada mulje, et kutsute nendele muljet avaldada, meeldida. Nähtavasti hakkavad teie asjad minema halvasti, teie tahate edspidi saada nendelt abi ja toelust. Selle liigi külaliste puhul võivad vestlusteemad olla mitmekesised ja vestlus võib toimuda suundimatus õhkkonnas.

Tähtsamate külaliste saabumist on alati tarvis ette teada, ka siis, kui nad tulevad ootamatult. Vastuvõtt koduses miljöös annab teile suurepärase võimaluse demonstreerida oma täiuselisel elu. Teie kui eeskujulik abielumees olete külalistele es oma abikaasa vastu tähelepanelik ja viisakas. Teie kui läbinisti eesrindlik ja kultuurne inimene, kes väsimatult kuhugi tungleb, unustate külaliste saabumise ajaks igale poole avatud raamatuid. Need annavad tunnistust, et äsja kaetud pinga vaimse töö. Kui teil endal raamatuid pole, siis laenake naabritelt. Teie laladaste huvide demonstreerimiseks peaksid raamatud olema mitmel alalt. Soovitan näiteks midagi haneliste muldade lujumise, positiivset kargelasest kirjanduses, me'altide kirjli kamisest, formalismist kujutavos kunstis. Kui tahate külaliste ees rõhutada

DEKAADI TEEMADEL

Meid on üsna unustatud

Lugesin läbi «Sirbi ja Vasara» viimase numbr. Kohtla-Järvelt saadetud kirja koguni kahel korral. Kirjas kurdetakse, et vabariigi parimad kunstimeistrid külastavad neid väga harva. Selletõttu Kohtla-Järvel meie eelseisvast kunsti ja kirjanduse dekaadist üht-teist teatakse, kuid neid teadmisi peetakse vähesteks. Sellest kirjast see tuligi, et haarasin sule ja puistasin välja paljude tõrvalaste mõtled.

Kui kohtla-järvelased ei ole rahul, mis siis meie peaksime ütlema? Dekaadist ja dekaadiks ettevalmistustest teame täpselt ainult niipalju, kulpalju loeme ajalehest või kuuleme raadiost. Mis puutub parimatesse kunstimeistritesse, siis võiks öelda, et meid on üsna unustatud.

Ärgu G. Ots, V. Gurjev ja G. Podelski solvugu, nemand korra käisid ja seda kontserti niipea ei unustata. Tsi-teeriksin kirjutust, mis ilmus sel puhul kohalikus ajalehes (26. augustil k. a.):

«Möödunud kolmapäeval oli siinsete laulu- ja muusikasõprade elus rõõmus-tav sündmus — toimus üllidulilise lauljate konkursi laureaatide Georg Otsa, Viktor Gurjevi ja Gennadi Podelski kontsert. Peab märkima, et seekord andis end eriti teravalt tunda kultuurimaja ruumide kitsus. Peaegu viimasel tunnil enne kontserdi algust tuli ülepea-kaela kiirustades leida esinejatele avaram ruum. Nii sai kontserdi toimumise kohaks Tõrva keskkooli avar saal, kuid väljakuulutatud ajal ei suutnud ka see kõiki kontserdihuvilisi mahutada... Rahvas on aga tänuvõimeline, kes esinesid kõrgetasemelisel ning pakkusid meelde-jääva kunstilise elamuse.»

Nii see oli. Kuid arvatavasti oli seekordne kontsert väljaspool dekaadi ettevalmistamise programmi. Väheamalt ei võtnud tallinlastest ükski sel õhtul suhu sõna «dekaad». Ja nii meie ootame tänaseni, mida kunstimeistrid kü-lakostina dekaadi kavast tõrvalastele pakuvad. Tahaksime öelda ka mõne hinnangulise sõna, kuid võta näpust. Ei saa Näib, et meid üldse ei kavatseta lähemalt tutvustada kõige selle-ga, mis puutub dekaadisse.

Õigupoolest kipume niisuguse olukorraga juba nagu harjumagi! Igal aastal oleme korra rõõmsad, kui nimekad lauljad meile külla tulevad. Siis ootame pikisilmi järgmist aastat, et jällegi kord rõõmu tunda.

oma loodustähedast hinge, siis asetate vastuvõtututupa kanaanilinnu, keda sobivul silmapilgul toidate. Kui tahate end näidata praktilisest küljest, siis asetage nähtavale kohale hoiukassa raamat. Lühidalt, külalist vastu võttes le saate neile avada oma isiku ja elu eri külgi.

Muidugi ei ole soovitatav, et külalised juhuslikult ja ekslikult avastaksid jooni ja külgi, mida teil pole olemaski. Sellepärast ärge jätke midagi juhuise hooide. Koostage külaliste vastuvõtu ettevalmistamise ja läbiviimise üksikusuuline plaan. Mõelge läbi, mida tahate neile näidata. Jagage ülesanded kõigi perekonnaliikmetele vahel nii, et igaüks hoolitseks roa üle nurga või mingisuguse mõõblieseme korrasoleku eest. Objekti korrasoleku eest vastutamise kohta võtke igaühelt alkiri.

Plaani koostamisel pidage tingimata mees kuldseid sõnu:

«Kõik on hea, mis hiilgab.»

Kõigepealt olgu näidatud, kus kohal teie koduse vastuvõtu korraldada. On hea, kui saate selleks päevaks laenata mõnelt healt tuttavalt, kes välja ei lobi, individuaalelamu. Kui ei, siis tuleb hoolikalt sisustada ja korrastada oma korter. Kui see on teisel või kolmandal kortusel, siis muresege vaip, mis ulatub välis-uksest kuni teie korteri sissekäiguni. Kui ülemuslikud jalad niisugust pehmet rada käivad, siis kaovad nagu iseenest konarused teie eluteelt. Kui on võimalik, siis rajage välisukse juurde lilleklump, kus tumedad õied moodustavad heledamate taustal teksti.

«Tere tulemast!»

Kui peate seda paljaks, siis võib moodustada ainult külalise initialsid. Klumbi kujundamisega tulete teie ise vaevalt toime. Konsultandi palkamine läheb muidugi kulukaks, kuid ma võin teile kinnitada oma rikkalikest kogemustest, et niisugused kulutused tasuvad ennast ära.

Kui jõuate, siis tehke korteris sanitaarremont. Kui ei jõua, siis vedage suurem kotu kööki või kuuri, väiksema prahi ja musta pesu võite ajutiseks toppida kapi taha või klaveri alla. Kontrollige hoolikalt, et see välja ei paistaks ka siis, kui külalised juhuslikult istet võtavad teisel kohal, kui plaanis ette nähtud. Kui teil pole raamatukappi, televisoori või tolmumeijat, siis laenake naabritelt. (Tolmuimeja ei tarvitse olla töökorras.)

Puhvelist peavad paistma kristall ja pudelid milmesuguste etiketidega. Tagumistes ridades võivad olla tähjad pudelid Lauandõud võite laenata restoranist «Gloria». Nendel pole etiketi nägemine vajalik. Pare, kui katate selle kriidiga või hambapastaga. See kuivab ühtlaselt valgeks.

Kui teie perekonnas on halva käitumisega laps, siis saatke nad vastuvõtu ajaks sugulaste juurde ja hankige samas koguses eeskujuliku käitumisega lapsi asemel. Oma abikaasalt nõudke kindlasti, et ta oleks tõeline daam ja perenaine, kes elavalt reageerib külaliste sõnadele. Võtke temalt selle kohta alkiri. Kui vaja, siis repleerige enne külaliste saabumist.

Kui külalised saabuavad, siis olge siiralt allalatud, ja vabandage, et võtate nad vastu nii koduselt. Külalge reipalt. Vestlust juhtige läbimõeldud plaani ko-

haselt, jättes mulje, et teate kõike, kuid mitte rohkem kui tähtis külaline. Püüdke jutt viia endale. Lugege ette mõned kiitvad käskkirjad enda kohta.

Andke külalistele rikkalik lõunasöök, ükskõik, missugusel kellaajal nad ka tuleksid. Nad ei lohi saada muljet, et olete ihne ja hoiate kopikat. Kuid ärge mingi liialdusse. Pärast borši ärge pakkuge enam hapukapsasuppi. Kui serveerite kovi, siis tuleb klaasi tõstmisel mõne sõnaga pöörduda külaliste poole. Sõnavõtt peab olema lühike ja vaimukas. Näiteks: «Mul on heameel teid näha! Tõstan oma klaasi rahuldustundega. Mõistus on valguse ilusaim kiire. Teie terviseks!»

Kui külalised valmistuvad minerkule (vaatamata teie energilisele vastupanule), siis avaldage ohjeldamatut rõõmu, et õpistite üksleist põhjalikult tundma. Vabandage oma lihtsust. Saatke külalised välisuksele, kus lehtuatega taskurätikuga, kuni nad kaovad silmapilrit.

Korterisse tagasi pöördudes te võllete hingata kergendatult ja olla täiesti rahul. Kuigi külaliste vastuvõtmine nõudis pingutust ja kulutust, teie saavutasite oma eesmärgi. Teie jätsite läbinisti kultuurse inimese mulje, kelle edu on kindlustatud. Pealegi — teie külalistele liiki kuuluvaid isikuid ei võeta vastu iga päev. Vahelpeal võllete jälle elada täiesti mugavalt ja koduselt.

Ning mis peast: teil ei tarvitse karta koha kaotamist.

Tähelepanekuid ekskursioonilt Ukrainasse

Kultuurharidusala töötajate silmaringi laiendamiseks ning töökogemuste omandamiseks korraldab Eesti NSV Kultuuriministeerium igal aastal õppeekskursioone teistesse liiduvabariikidesse. Nii korraldati tänava 18.—30. septembrini õppeekskursioon Ukrainasse, millest võttis osa 25 inimest. Kuna need olid enamikus kultuurimajade töötajad, siis vaadati esmajärjekorras just klubiliste asutuste tööd. Selle kõrval aga tutvuti ka Kiievi vaatamisväärsustega, külastati muuseumi, teatrit jne.

Peab märkima, et mõneski küsimuses on meil ukrainlastelt õppida. Kui meie vabariigis on veel tõsiselt raskusi rahvamajade majandusliku olukorraga, mis sageli põhjustab ka sisulise töö nõrkust, siis seal on see probleem täiesti õigesti lahendatud. Ukraina kolhoosid suhtuvad külaklubidesse (rahvamajadesse) kui kolhoosnikute teadlikkuse tõstmise ning vaba aja veetmise asutustesse ja seetõttu on nende abi külaklubide majanduslikul kindlustamisel väga suur. Vähe sellest, et kolhoosid muretsesvad külaklubidele vajalikku sisustuse mööbli ja muu inventari näol. Eelmisel viisaastakul ehitasid kolhoosid 2286 klubi ning käesoleva viisaastaku plaanis on neid ehitada 3200! Tänu sellele majanduslikule abile võivad külaklubid korraldada kolhoosnikutele tasuta üritusi. Täien-davaid summasid kultuurhariduslikuks tööks saadakse muidugi ka kohalike

KULTUURITÖÖ MITMEKESISEMAKS JA HUVITAVAMAKS

Möödunud esmaspäeval kogunesid Tallinna klubiliste asutuste töötajad, ühiskondlike organisatsioonide esindajad ja juhtivate kultuuriasutuste töötajad J. Tombi nim. Kultuurihoonesse, et arutada klubide ja punanurkade eelseisvaid ülesandeid ning leida teid ja võimalusi kultuuritöö hoogustamiseks. Tallinna Linna TSN Täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja sm. H. Tiitsu ettekandele järgnesid elavad läbirääkimised, millest võtsid osa sm-d Schmidt, Kuivert, Grentsmann, Lepik, Rommot, Pöder jt.

Kultuuritöötajate aktiivi nõupidamisel märgiti, et pärast NLKP XX kongressi on vabariigi pealinn klubiliste asutuste ja punanurkade tegevus, vastavalt uutele ülesannetele, mõnevõrra ümber korraldatud. Kultuuriasutused aitavad paremini kaasa käitlise või ettevõtte majanduslike küsimuste lahendamisele. On elavnenud tootmis- tehniline propaganda. Kõigi kultuurhariduslike asutuste üheks tähtsaks ülesandeks on hästi ette valmistada ülemaailmseks noorsoo- ja üliõpilas-festivaaliks, mis toimub 1957. a. suvel Moskvas, ja Tallinna esimeseks noorsoofestivaaliks. Kuigi festivali ettevalmistamiseks on loodud vastavad linna- ja rajoonikomiteed, tegelevad need festivali ettevalmistamisega veel väga halvasti. Paljudes ettevõtetes ja asutustes, nagu tekstiilikaitises «Punane Kolt», kondiitritoodete vabrikus «Kalev», elektrimootoritehases «Volta», Tallinna Toidukaubastus, raudteelaste klubis jm. pole noorsoo eelseisvatest suurtest üritustest näha ega kuulda veel midagi.

Tallinna kommunistlikud noored võtsid võistluses kohustuse organiseerida linnas täiendavalt 80 uut isetegevus-ringi 1000 osavõtjaga. Kahjuks teevad kommunistlikud noored ise väga vähe selleks, et antud sõna tõesti täita. Mitmed sõnavõtjad toonitavad sideme tugevdamise vajadust kommunistlike noorte organisatsioonide ja klubiliste asutuste vahel. Ainult seal, kus kommunistlikud noored võtavad aktiivselt osa massilisest kultuuritööst, nagu kaubandus-tööstuse klubis, ETKVL-i klubis, tubakatehases «Säde», kompvektivabrikus «Karamell» jm., on tulemused kõigiti hinnatavad.

Tuleb toetada neid ettepanekuid, mis tehiti uute kultuuritöö vormide kasutuselevõtmiseks. Mitmed linna klubid on organiseerinud agitatsiooni-kontserdibrigaade. Lähemas tulevikus kavatakse läbi viia satilriliste seinalahetede ja bülletäänide ülevaatus. «Me organiseerime kultuurilisi üritusi tihti vanaviisi, kuigi elu nõuab uute vormide kasutamist,» ütles aktiivi nõupidamisel EKP Tallinna Linnakomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna juhataja sm. Schmidt. Kultuuritööl on tihti abstraktne, üldine iseloom, mille tõttu ürituste hea mõte ja eesmärk ei kannu loodetud vilja. Aktiivi nõupidamisel jäi kõlama nõue: otslgem uusi ja huvitavaid töövorme, rakendagem neid julgelt.

Värvilise filmi taassünd

Teatavasti filmilint aja jooksul kulub ja vananeb. Eriti väheses vastupidavusega on värvilised filmid, mille värvid luituvad.

Harkovi kinovabriku kollektiiv on koos Moskva kinofototööstust kaastöölistega välja töötanud värviliste filmide restaureerimise meetodi.

Praegu on juba taastatud endised värvid järgmistel filmidel: «Lõbusad tähed», «Tiigrite taltsutaja» ja «Vürst-titar Mary».

Uueks ja huvitavaks algatuseks, mis sai alguse mullu Lvovi oblastis, on Rahvaloomingu Teatri asutamine. Rahvaloomingu Teatri esinevad kunstilise isetegevuse kollektiivid maalt ja linnast. Esinemised toimuvad kindla plaani alusel. Esinemisele järgneb alati ettekantu arutlus, millest aktiivselt võtavad osa kutseliste teatrite vastutavad töötajad.

Rajoonid omavahel aga praktiseerivad isetegevuslike kollektiivide vahetus-kontserte, mille järel toimub alati ühine arutlus külaliste ja kohalike isetegevuslaste vahel.

Ringijuhide kvalifikatsiooni tõstmiseks on korraldatud 6-kuised kursused kultuurimajade juures, kus õpivad just külaklubide ringijuhid. Kursused toimuvad lsemajandaval alusel, kusjuures õppus toimub kolhooside arvel.

Eespool märgitud ja veel reast teistest töökogemustest tuleb mõndagi rakendada edaspidi ka meie vabariigis, et tagada kultuurhariduslike asutuste töö parandamist.

S. Sillaots

Y. Peebo

